

**TURUN
YLIOPISTO**

Opetushenkilöstön kokemuksia KouluKunnossa- hankkeen läsnäolomallin käytettävyydestä

Pro gradu -tutkielma
Luokanopettajan tutkinto-ohjelma, kasvatustiede
Kasvatustieteiden laitos
Kasvatustieteiden tiedekunta
Turun yliopisto

Laatija
Mimosa Rönkä

Kesäkuu 2025
Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Kasvatustieteiden maisteriohjelma, luokanopettajan tutkinto-ohjelma

Tekijä: Mimosa Rönkä

Otsikko: Opetushenkilöstön kokemuksia KouluKunnossa-hankkeen läsnäolomallin käytettävyydestä

Ohjaaja: professori Marjaana Veermans

Sivumäärä: 53 sivua + lähteet 4 sivua + liitteet 8 sivua

Päivämäärä: 4.6.2025

Viime vuosina koulupoissaolot ovat lisääntyneet merkittävästi, mikä on herättänyt huolta alan toimijoissa. THL:n (Terveystieteiden tutkimuskeskus) mukaan poissaolot kasvoivat 43 % vuosien 2021 ja 2023 välillä. Vuonna 2022 perusopetuslakiin lisättiin velvoite suunnitelmallisesta poissaolojen ennaltaehkäisystä ja niihin puuttumisesta (Perusopetuslaki 628/1998, 26 §, muutos 25.11.2022/947). Karvin (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus) mukaan, opetuksen järjestäjillä oli huomattavia eroja poissaoloihin liittyvissä käytänteissä. (Markkanen, Saarinen & Rumpu, 2022). Tämän vuoksi poissaoloihin liittyviä toimintamalleja alettiin kehittää muun muassa Sitouttava kouluyhteistyö-hankkeen kautta. Hankkeen tarkoituksena oli yhdenmukaistaa käytäntöjä (Sergejeff, 2023a). Länsi-Uudellamaalla vastaavaa työtä tehtiin KouluKunnossa-kehittämistyössä, osana Sitouttavaa kouluyhteistyötä (KouluKunnossa, 2025).

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää opetushenkilöstön kokemuksia KouluKunnossa-hankkeen läsnäolomallin käytettävyydestä. Tarkastelun kohteena olivat mallin koetut hyödyt ja haasteet sekä sen mahdollinen vaikutus poissaolojen vähenemiseen. Lisäksi selvitettiin, vaikuttavatko opetusvuodet tai opetettava luokka käytettävyyden kokemukseen, ja koettiin mallin käyttöönotto kuormittavaksi. Myös halukkuutta suositella mallia muihin kouluihin kartoitettiin.

Tutkimus toteutettiin sähköisenä kyselylomakkeena, mikä lähetettiin KouluKunnossa-hankkeessa mukana olevien alueiden kouluille sähköpostitse. Kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista ja siihen vastattiin anonyymisti. Tutkimukseen osallistui 49 (N = 49) vastaajaa. Aineisto analysoitiin hyödyntäen sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia menetelmiä.

Tutkimustulosten perusteella vastaajat kokivat läsnäolomallin selkeäksi ja hyödylliseksi poissaoloihin puuttumisessa, sillä se tarjosi yhtenäiset toimintatavat ja ohjeistuksen. Haasteita puolestaan aiheuttivat mallin jäykkyys ottaa huomioon oppilaiden erilaiset taustat, sekä poissaolorajojen täyttyminen nopeasti erityisesti sairauspoissaolojen vuoksi. Kuormittavina tekijöinä mainittiin myös Wilman ja mallin yhteensovittaminen sekä joidenkin kohdalla valmiiden materiaalien puute. Toisaalta osa vastaajista piti materiaaleja toimivina. Suuria muutoksia poissaolojen määrässä ei havaittu. Yli puolet vastaajista (58 %, N = 48) suositteli läsnäolomallia muihinkin kouluihin sen selkeyden ja poissaolojen ennaltaehkäisevän lähestymistavan vuoksi. Vastausten perusteella läsnäolomallia voisi vielä kehittää, etenkin sen teknistä puolta. Tulokset viittaavat siihen, että mallin teknistä toimivuutta tulisi kehittää ja jatkossa tarkastella myös, miten opetushenkilöstön tekemä työ kouluun kiinnittymisen tukemisessa on yhteydessä poissaoloihin.

Avainsanat: koulupoissaolot, kouluun kiinnittyminen, KouluKunnossa, läsnäolomalli

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
2	Koulupoissaolot ja niihin puuttuminen	7
2.1	Koulupoissaolot	7
2.1.1	Poissaolotyypit ja syyt poissaoloille	9
2.2	Kouluun kiinnittyminen	11
2.3	Koulupoissaoloihin puuttuminen	13
3	Tutkimuskysymykset	18
4	Tutkimuksen menetelmät ja aineisto	19
4.1	KouluKunnossa-hanke	19
4.2	Aineiston keruu	22
4.3	Menetelmät	23
4.3.1	Aineiston analysointi	24
4.3.2	Kyselyn taustamuuttujat	25
4.3.3	Summamuuttujien muodostaminen	27
4.3.4	Avointen kysymysten analysointi	31
4.3.5	Menetelmän luotettavuus	34
5	Tulokset	37
5.1	Kokemukset läsnäolomallin käytettävyydestä ja hyödyistä	37
5.1.1	Opetushenkilöstön erot käytettävyyden kokemuksesta suhteessa heidän opetusvuosiinsa tai opettamiinsa luokkiin	39
5.1.2	Läsnäolomallin koettu vaikutus poissaoloihin	39
5.1.3	Läsnäolomallin suosittelu	39
5.2	Läsnäolomallissa koetut haasteet	42
5.2.1	Kuormittavuuden kokemus	44
6	Pohdinta	48
6.1	Tutkimuksen tulokset suhteessa aiempaan tutkimukseen	48
6.2	Tutkimuksen rajoitteet ja jatkotutkimusehdotukset	51
	Lähteet	54
	Liitteet	58
	Liite 1. Väittämät ja väittämien väliset korrelaatiot.	58

Liite 2. Avointen kysymysten alateemoittelu.	60
Liite 3. Kyselylomake	63

1 Johdanto

Viime vuosina suomalaisten peruskoulujen oppilaiden poissaolot ovat lisääntyneet merkittävästi ja tähän haasteeseen on pyritty vastaamaan vuonna 2022 lakimuutoksella, jonka mukaan opetuksen järjestäjän on seurattava ja puututtava poissaoloihin suunnitelmallisesti (Perusopetuslaki 628/1998, 26 §, muutos 25.11.2022/947). Aihe on edelleen hyvin ajankohtainen. MTV Uutiset uutisoi 14.3.2025, kuinka perusopetuksessa olevien oppilaiden poissaolot ovat kasvaneet viimeisten vuosien aikana (Lepistö, 2025, MTV Uutiset). Opetushallituksen ja THL:n (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos) mukaan perusopetuksessa olevien poissaolot ovat vuonna 2023 lisääntyneet noin 43 prosentilla vuoteen 2021 verrattuna (Opetushallitus, OPH, 2025). Koulupoissaolot ovat laajasti tunnistettu ongelma myös kansainvälisesti. Esimerkiksi Amerikassa koulupoissaolot koskettavat n. 14–15 prosenttia opiskelijoista (Hendron & Kearney, 2016).

Koulupoissaolojen tiedetään olevan usein asteittain käynnistyvä ongelma, joka saattaa pitkittyessään johtaa kokonaan koulusta pois jäämiseen (Kearney, 2008a). Poissaolot voivat johtaa hyvinvointia heikentäviin tekijöihin kuten syrjäytymiseen, oppimisen vaikeuksiin ja koulupudokkuuteen, jos niihin ei puututa tarpeeksi ajoissa (Gubbels, van der Put & Assink, 2019). Koulussa oleva heikko ilmapiiri, oppimisvaikeudet, heikko suhde opettajaan, mielenterveysongelmat ja kiusatuksi tuleminen altistavat koulupoissaoloihin (Kearney & Graczyk, 2013; Markkanen, 2023). Pelkästään koulupoissaolojen tarkastelun sijaan on syytä kiinnittää huomiota oppilaan läsnäolon tukemiseen ja kouluun kiinnittymiseen. Kouluun kiinnittymisellä tarkoitetaan oppilaan suhdetta koulunkäyntiin ja koulu yhteisöön. Sen vahvistaminen edistää oppilaan hyvinvointia, tukee hänen oppimistaan sekä ehkäisee poissaoloja. Oppilas kiinnittyy kouluun parhaiten, kun hän kokee olevansa osa yhteisöä, kokee koulutyön merkitykselliseksi ja pääsee osallistumaan kouluympäristöön liittyvään toimintaan. (Markkanen, 2023)

Opetuksen järjestäjän on pitänyt sisällyttää opiskeluhoitosuunnitelmaansa kuvaus siitä, miten poissaoloja seurataan, miten niihin puututaan ja miten niistä ilmoitetaan huoltajille. Karvi (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus) keräsi opetuksen järjestäjiltä tietoa poissaoloihin liittyvistä käytännöistä vuonna 2021 (Markkanen, Saarinen & Rumpu, 2022).

Karvin keräämän aineiston mukaan eri toimijoiden ja koulujen välillä oli huomattavia eroja poissaoloihin liittyvissä käytännöissä. Poissaoloihin puuttumisen rajat vaihtelivat suuresti, suunnitelmallisuus oli puutteellista, ja usein ennaltaehkäisevät toimet puuttuivat kokonaan. Tämä on asettanut oppilaat eriarvoiseen asemaan, minkä takia laajempia yhteisiä toimintamalleja on lähdetty kehittämään. (Markkanen ym., 2022; Sergejeff, 2023a)

Yhteisiä toimintamalleja lähdettiin rakentamaan Opetus- ja kulttuuriministeriön tuella esimerkiksi Sitouttava kouluyhteisötyö (SKY)-kehittämistoiminnalla. Sen tarkoituksena oli yhdenmukaistaa rakenteita ja toimintatapoja poissaolojen seurantaan, kokeilla eri toimintatapoja, joiden avulla voi tukea oppilaiden läsnäoloa ja näin ollen vähentää koulupoissaoloja. (Sergejeff, 2023a) Länsi-Uudellamaalla vastaavaa toimintaa toteutti KouluKunnossa-kehittämistyö, joka on ollut myös osana Sitouttavaa kouluyhteisötyötä. KouluKunnossa-hanketta on kehitetty vuodesta 2021 vuoteen 2024 ja siihen osallistui Länsi-Uudellamaalla olevat paikkakunnat. KouluKunnossa-hanke koostuu läsnäolomallista sekä poissaolomallista. Läsnäolomalli tarjoaa materiaaleja ja toimintaohjeita poissaoloihin puuttumiseen, mutta myös niiden ennaltaehkäisemiseen. (KouluKunnossa, 2025)

Karvin toteuttaman arvioinnin mukaan opettajat kokivat tarvitsevansa lisää koulutusta ja työkaluja poissaoloihin puuttumiseen, sekä huolen esille nostamiseen. Sen lisäksi opettajat kokivat tarvitsevansa lisää tukea oppilaiden tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamiseen. Yläkoulussa toimivien luokanohjaajien rooli kouluun kiinnittymisessä on merkittävä, mutta se koettiin usein hyvin kuormittavaksi. Poissaolojen seuraamiseen ja niihin puuttumiseen koettiin myös olevan liian vähän aikaa, sekä roolien epäselvyys eri toimijoiden välillä koettiin haastavana. (Markkanen & Pusa, 2023b)

Sitouttava Kouluyhteisötyö- ja KouluKunnossa-hankkeiden tarkoituksena on selkiyttää eri toimijoiden rooleja, yhtenäistää poissaoloihin puuttumista ja ennaltaehkäisyä, sekä antaa niihin konkreettisia toimintaohjeita (KouluKunnossa, 2025; Markkanen & Pusa, 2023a). Tämän tutkielman tavoitteena on kartoittaa opetushenkilökunnan kokemuksia KouluKunnossa-läsnäolomallista. Tässä tutkimuksessa pyritään selvittämään, onko opetushenkilöstö kokenut läsnäolomallista hyötyä omaan työhönsä, mitkä ovat olleet sen positiivisia ja haasteellisia puolia, ja onko se aiheuttanut kuormitusta. Tutkimuksessa tarkastellaan myös, suosittelisiko opetushenkilöstö mallia ja millä perustein.

2 Koulupoissaolot ja niihin puuttuminen

Tässä luvussa tarkastellaan koulupoissaoloja, kouluun kiinnittymistä ja poissaoloihin puuttumista. Aluksi määritellään, mitä koulupoissaoloilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa, miksi niihin on tärkeä puuttua ja millaisia seurauksia voi olla, jos niihin ei puutu tarpeeksi ajoissa. Tämän jälkeen käsitellään kouluun kiinnittymisen merkitystä osana poissaolojen ehkäisyä. Lopuksi esitellään keinoja ja malleja, joita on kehitetty sekä kansallisesti että kansainvälisesti koulupoissaoloihin puuttumiseksi.

2.1 Koulupoissaolot

Koulupoissaolot ovat puhututtaneet alalla olevia viimeisten vuosien aikana. Pitkittyneet poissaolot perusopetuksessa ovat lisääntyneet, mikä on näkynyt esimerkiksi THL:n TEA-viisarissa (TEA-viisari = Terveystietojärjestelmä) (Markkanen & Pusa, 2023a; OPH, 2025). Koulupoissaolot ovat monimuotoinen ja usein vähitellen käynnistytävä ongelma, joka saattaa johtaa jopa kokonaan koulusta pois jäämiseen. Sen yleistymisen ja vakavuuden on johtanut siihen, että sitä on alettu tutkimaan yhä enemmän. (Kearney, 2008a) Perusopetuksen, eli luokkien 1–9, aikaisten poissaolojen on nähty tutkimusten mukaan vaikuttavan heikentävästi oppimistuloksiin (OPH, 2025). Poissaoloihin on tärkeää puuttua ajoissa, sillä ne voivat johtaa hyvinvointia heikentäviin ja syrjäytymistä lisääviin tekijöihin, kuten mielenterveysongelmiin, päihteiden käyttöön, riskikäyttäytymiseen, oppimisen vaikeuksiin ja koulupudokkuuteen (Gubbels, van der Put & Assink 2019; OPH, 2025). Poissaolot voivat vaikuttaa negatiivisesti oppivelvollisuuden suorittamiseen ja tämän kautta taas syrjäytymiseen jatko-opinnoista ja työelämästä. Ne eivät ole vain yksittäiseen oppilaaseen liittyviä vaikeuksia, vaan voivat vaikuttaa koko perheeseen, koulutusjärjestelmään ja yhteiskuntaan. (OPH, 2025) Koulupoissaolot voivat ennustaa myös aikuisiällä ilmeneviä haasteita, kuten taloudellisia vaikeuksia, työelämäongelmia ja mielenterveysongelmia (Kearney, 2008b; Kearney 2008c; Kearney & Graczyk, 2013).

Vaikka koulupoissaolot ovat kasvava ongelma, niiden tutkimus on hyvin hajanaista. Tähän vaikuttaa myös se, ettei sille ole vakiintunutta käsitteistöä. Eri tieteenalat, kuten psykologia ja kasvatustiede käyttävät ilmiötä kuvatessa eri käsitteitä. (Kearney, 2008b; Kearney & Graczyk, 2013) Markkanen, Saarinen ja Rumpu (2022) toivat myös esille Karvin Sitouttavan Kouluyhteisötyön arvioinnin loppuraportissa, ettei koulupoissaoloihin ei ole suomen kielessä vakiintunutta termiä. Sitouttavan kouluyhteisötyö-hankkeen aikana esiin tulleet käytännöt ja

keskeiset käsitteet koottiin Yhteisellä koulutiellä -käsikirjaan (Sergejeff, 2023b). Käsikirjassa korostetaan yhdenmukaisten käsitteiden luovan yhteistä ymmärrystä, sekä niiden auttavan toimintatapojen vertailuun kansallisesti. Englanninkielisessä kirjallisuudessa käytetään usein termiä School Attendance Problems (SAP), suomenkielisessä kirjallisuudessa vastaavasti kouluakäymättömyys. Tällä termillä tarkoitetaan oppilaan koulunkäynnin olevan epäsäännöllistä, poissaolojen olevan toistuvia tai pitkittyviä ja niiden herättävän huolta. (Markkanen, 2023) Yhteisellä koulutiellä -käsikirjassa (Sergejeff, 2023b) ja Opetushallituksen nettisivuilla (2025) on pyritty selkeyttämään koulupoissaolo-käsitettä, jotta kaikilla poissaolojen kanssa työskentelevien kanssa olisi yhteinen ymmärrys mitä koulupoissaolo tarkoittaa.

Koulupoissaololla tarkoitetaan kaikkia tilanteita, jolloin oppilas ei osallistu koulutyöskentelyyn (Markkanen, 2023; OPH, 2025). Koulupoissaolot jaetaan usein luvallisiin poissaoloihin ja luvattomiin poissaoloihin (Melander, Kortteisto, Hermanson, Kaltiala, Mäki-Kokkila, Kaila & Kosola, 2022). Luvallisia poissaoloja ovat esimerkiksi terveydellisistä syistä johtuvia, etukäteen anottuja poissaoloja tai huoltajien selvittämiä poissaoloja. Luvattomat poissaolot ovat selvittämättömiä poissaoloja, kuten esimerkiksi lintsaamiset. Kehittyneissä maissa luvattomat poissaolot ovat laskussa, mutta luvalliset poissaolot taas kasvussa. (Melander ym., 2022) Yleisesti luvattomia poissaoloja pidetään ongelmallisina, mutta luvalliset poissaolotkin voivat pitkittyessään olla ongelmallisia. Oleellisinta onkin kiinnittää huomiota siihen, että kaikenlaiset koulupoissaolot ovat toistuessaan ja pitkittyessään ongelmallisia. (Markkanen, 2023) Luvallisten poissaolojen kasvua saattaa selittää esimerkiksi huoltajien selvittämät poissaolot, vaikka poissaoloille ei ole varsinaista syytä. Tämä kävi ilmi Karvin Sitouttavan kouluyhteistyön (SKY) arvioinnin loppuraportissa. (OPH, 2025; Sergejeff, 2023a)

Koulupoissaolojen keskeisiksi käsitteiksi on nostettu *epäsäännöllinen koulunkäynti* ja *ongelmalliset poissaolot*. Epäsäännöllisellä koulunkäynnillä tarkoitetaan tilanteita, joissa oppilaalla on toistuvia vaikeuksia saapua kouluun tai pysyä läsnä oppitunneilla. Tämä voi ilmetä esimerkiksi jatkuvana myöhästelynä, satunnaisina luvattomina ja luvallisina poissaoloina, tiettyjen oppiaineiden välttelynä tai poissaoloina tiettyinä ajankohtina. (Markkanen, 2023; OPH, 2025)

Ongelmallisilla poissaoloilla tarkoitetaan tilanteita, joissa oppilaalla on suuria poissaolomääriä ja ne vaarantavat jo oppilaan oppimista ja hyvinvointia.

Tutkimuskirjallisuudessa poissaolojen ongelmallisuutta tarkastellaan usein sen perusteella, ovatko poissaolot luvallisia vai luvattomia. Luvattomia poissaoloja pidetään lähtökohtaisesti ongelmallisina. Käytännössä ongelmallisia poissaoloja voi kuitenkin esiintyä monessa muodossa, eivätkä luvalliset poissaolot ole aina ongelmattomia. (Markkanen, 2023; OPH, 2025)

Sitouttavan kouluyhteistyön alkukartoituksessa huomattiin myös, että ongelmallisina tai huolta herättävien poissaolojen määrät vaihtelevat opetuksen järjestäjien välillä (Markkanen, Saarinen & Rumpu, 2022). Kearney ja Graczyk (2020) määrittelee ongelmallisten poissaolojen alkavan, jos oppilas on poissa vähintään 25 % koulupäivistä viimeisen kahden viikon aikana. Poissaolot ovat myös ongelmallisia, jos oppilaalla on vaikeuksia osallistua opetukseen vähintään kahden viikon aikana ja se häiritsee jo merkittävästi arkea, tai jos oppilas on poissa vähintään 10 koulupäivää viimeisen 15 viikon aikana, mikä kattaa 15 % opetuspäivistä. (Kearney & Graczyk, 2020)

2.1.1 Poissaolotyypit ja syyt poissaoloille

Poissaolojen syyt ovat moninaisia. Jotta poissaoloihin voi puuttua, on tärkeää tietää syyt poissaoloihin. (Pelkonen & Virtanen, 2021) Poissaolotyyppejä on tunnustettu neljä. Niiden nimitykset vaihtelevat, mutta sisällöltään ne ovat samat. Tässä tutkielmassa käytetään KouluKunnossa-hankkeessa käytettyjä nimityksiä. Poissaolotyyppejä ovat 1) koulukieltäytyjä (engl. school refusal), 2) koulustavetäytyjä (engl. school withdrawal), 3) Kouluympäristöstä poissuljettu (engl. school exclusion) ja 4) lintsaaaja (enlg. truancy). (Kearney 2008b; KouluKunnossa, 2025; Pelkonen & Virtanen, 2021)

Koulukieltäytyjän (engl. school refusal) poissaoloihin liittyy yleensä sosiaalista ahdistusta, kielteisyyttä koulua kohtaan ja vastustamista kouluun menemiseen. Yleensä huoltajat ovat tietoisia näistä oppilaan poissaoloista, ja pyrkivät saamaan oppilaan kouluun. Sen taustalla saattaa olla esimerkiksi oppimisvaikeudet, kiusaaminen, masennus tai ongelmalliset opettaja-oppilas-suhteet. Koulustavetäytyjä (engl. school withdrawal) yleensä jää kotiin perheeseen tai huoltajiin liittyvistä syistä. Huoltajat eivät välttämättä ponnistele tarpeeksi oppilaan saamiseksi kouluun, tai saattavat jopa haluta pitää oppilaan kotona. Huoltajat eivät välttämättä koe koulunkäyntiä niin tärkeänä. Tähän saattaa liittyä myös oppilaan huoli omista

huoltajistaan ja halu pitää heistä tai sisaruksista huolta, esimerkiksi huoltajien päihde- tai mielenterveysongelmien vuoksi. (Kearney 2008b; KouluKunnossa, 2025; Pelkonen & Virtanen, 2021)

Kouluympäristöstä poissuljettujen (engl. school exclusion) poissaolot johtuvat yleensä koulun toiminnasta ja sen kykenemättömyydestä vastata oppilaan yksilöllisiin tarpeisiin. Siihen liittyy esimerkiksi koulupäivien keskeytykset. Usein koululähtöisten poissaolojen taustalla on vaikeat haasteet käyttäytymisen sekä tunnesäätelyn kanssa. Lintsaajalla (engl. truancy) tarkoitetaan oppilaan tietoisista valintaa lähteä pois koulusta tai olla poissa yksittäisiä oppitunteja ilman koulun henkilökunnan lupaa. Usein oppilas pyrkii salaamaan nämä poissaolot vanhemmiltaan. Taustalla on usein koulunkäynninvaikeuksia, rikollisuutta, päihkeitä tai sosiaalisia ongelmia. Lintsaaminen lisääntyy usein yläkoulussa tai toisella asteella. (Kearney 2008b; KouluKunnossa, 2025; Pelkonen & Virtanen, 2021)

Poissolojen syitä voi yleisesti olla siis erilaiset mielenterveysongelmat, oppimisvaikeudet, heikko opettaja-oppilas-suhde, huono yhteistyö koulun ja kodin välillä, huoltajien vähäinen tuki oppilaalle, kiusatuksi tuleminen, erilaiset sairaudet ja heikot tunteidensäätelytaidot. Oikeiden kohdennettujen tukitoimien valitsemiseksi on tärkeää selvittää, mistä poissaolot johtuvat. (Pelkonen & Virtanen, 2021)

Vuonna 2019–2020 Vaativan erityisen tuen VIP-verkosto tilasi tilannekartoituksen yläkoululaisten kouluikäymättömyydestä (Määttä, Pelkonen, Lehtisare & Määttä 2020) ja vuonna 2021 käynnistettiin Sitouttavan kouluuyhteistyön (SKY) kehittämistoiminta Opetus- ja kulttuuriministeriön toimesta. Vaativan erityisen tuen Vip-verkoston tilaama Koulukäymättömyys Suomessa -tilannekartoituksen (2020) mukaan ongelmalliset poissaolot ovat kasvaneet. Raportin mukaan 2–3 prosenttia ikäluokasta on runsaasti poissa koulusta. (Sergejeff, 2023a)

Poissaolojen ennaltaehkäisemiseksi on tärkeää kiinnittää huomiota kouluun kiinnittymiseen sekä läsnäolon vahvistamiseen. Kouluun kiinnittymistä on tuettava kokonaisvaltaisesti huomioiden oppilaiden, kouluuyhteisöjen, opettajien ja johdon osaaminen, koulutuksen ohjausjärjestelmä, lainsäädäntö ja resurssit. Keskeistä on vahvistaa oppilaiden osallisuutta ja kehittää pedagogisia ratkaisuja erityisesti niille oppilaille, joilla kiinnittyminen kouluun on heikompaa. (Markkanen & Pusa 2023a)

2.2 Kouluun kiinnittyminen

Kouluun kiinnittymisellä kuvataan oppilaan suhdetta koulunkäyntiin. Kouluun kiinnittymisen mekanismien tarkastelu auttaa ymmärtämään säännöllisen koulunkäynnin ja koulumenestyksen edellytyksiä. Käsite suuntaa huomion oppilaan ominaisuuksista kouluympäristöön, jota muokkaamalla voidaan tukea oppilaan hyvinvointia, viihtymistä ja oppimista. Kouluun kiinnittyminen ehkäisee poissaoloja ja edistää oppimistuloksia. (Virtanen 2016; Virtanen 2017) Säännöllisen koulunkäynnin nähdään tukevan lapsen kielitaidon, sosiaalisten taitojen, työelämätaitojen ja akateemisten taitojen kehittymistä, ja se kehittää lapsen ongelmanratkaisutaitoja, sinnikästä työskentelyä ja yhteistyötaitoja (Kearney & Graczyk 2013).

Karvin tuottaman Sitouttavan Koulu yhteistyön (SKY) arvioinnin loppuraportissa (Markkanen & Pusa, 2023a) korostetaan kouluun kiinnittymisen ja läsnäolon vahvistamisen tärkeyttä osana poissaolojen ennaltaehkäisyä. Useimmiten oppilaat kokevat koulutyön merkitykselliseksi oman tulevaisuutensa kannalta, ja sitä myöten kiinnittyvät kouluun paremmin. Ylemmille luokka-asteille siirtyessä koulutyöhön kiinnittymisessä on havaittu kuitenkin haasteita. Länsimaissa on huomattavissa kasvava trendi, missä koulun rooli merkityksellisenä paikkana nuorille kilpailee muiden yhteisöjen, kuten sosiaalisen median kanssa. Tämä saattaa johtaa siihen, etteivät nuoret koe koulua enää oman elämänsä kannalta merkityksellisenä, mikä heikentää kouluun kiinnittymistä. (Markkanen & Pusa, 2023a)

Kouluun kiinnittymisen liittyviä tutkimussuuntauksia voidaan tunnistaa kaksi. Molemmissa suuntauksissa korostetaan yksilön ja ympäristön välistä vuorovaikutusta kouluun kiinnittymisen suhteen. Ensimmäisessä suuntauksessa keskitytään kouluympäristöön osallistumisen ja samaistumisen välistä yhteyttä koulupudokkuuden ennaltaehkäisemiseksi. Oppilaan osallistuessa kouluympäristöön liittyvään toimintaan, se lisää hänen ryhmään kuulumisen kokemusta sekä vahvistaa koulutyön merkityksellisyyttä. Toisessa suuntauksessa korostetaan enemmän yksilöä ja hänen sisäistä motivaatiotaan kouluun kiinnittymisen suhteen. Jos oppilas kokee koulussa sosiaalista yhteenkuuluvuutta, pätevyyttä ja autonomiaa, hän todennäköisemmin kiinnittyy kouluun myönteisemmin. (Markkanen & Pusa, 2023a)

Kouluun kiinnittyminen koostuu kolmesta ulottuvuudesta, jotka ovat: tiedollinen, toiminnallinen ja tunneperäinen. Toiminnallista ja tiedollista ulottuvuutta koulun

henkilökunnan on usein helpoin havaita arjessa. Toiminnallisella ja tiedollisella ulottuvuudella tarkoitetaan kouluun tulemista, aktiivisuutta oppitunneilla, akateemista suoriutumista sekä uskomuksia omasta osaamisestaan. Tunneperäistä ulottuvuutta onkin usein hankalampi havainnoida. Sillä tarkoitetaan oppilaan tunnetason kokemuksia suhteessa kouluun ja sen toimijoihin. Oppilas, joka on tunnetasolla kiinnittynyt kouluun, kokee sekä koulunkäynnin että siellä olevat sosiaaliset suhteet myönteisenä. Kouluun kiinnittymiseen liittyy halu oppia ja ymmärtää opetettavat asiat. Jos oppilas taas kokee koulussa olevat sosiaaliset suhteet kielteisinä, hän saattaa jäädä pois koulusta helpommin, tai hänen on vaikeampi keskittyä koulutehtäviin. Haasteet tunnetasolla voivat siis näkyä oppilaan toiminnassa, mikä vaikuttaa oppilaan oppimiseen ja myönteisiin oppimiskokemuksiin. Myönteiset kokemukset minkä tahansa ulottuvuuden kohdalla, lisäävät kouluun kiinnittymistä ja pitävät yllä oppijan koulumyönteisyyttä. (Markkanen & Pusa, 2023a; Virtanen, 2017)

Kiinnittyminen kasvatusyhteisöihin, kuten kouluun tai päiväkotiin, pohjautuu osallisuuden, kuulumisen, pystyvyyden ja itsenäisyyden kokemuksiin. Johdonmukainen ja ymmärtävä ympäristö tukee lapsen aktiivista kiinnittymistä. Esimerkiksi opiskelukielteisyys voi johtua ongelmista sosiaalisissa suhteissa vertaisryhmään tai aikuisiin, kun taas myönteinen kiinnittyminen vahvistuu opettajan tukeman itsesäätelyn kautta. Lapsi kiinnittyy, kun hän tuntee olevansa arvostettu ja aktiivinen osa yhteisöä. Sen sijaan ulkopuolisuuden ja avuttomuuden kokemukset heikentävät kiinnittymistä. Toimijuutta edistävä ympäristö mahdollistaa lapsen ja hänen lähipiirinsä osallistumisen ja vaikuttamisen yhteisöön. Tämä vaatii strategioita, jotka tukevat paitsi selviytymistä myös lapsen ja ympäristön välisen suhteen aktiivista kehittämistä. (Karila, Lipponen, & Pyhältö, 2013)

Kouluympäristö on tärkeä osa lapsen ja nuoren oppimisen sekä sosiaalisen kehityksen kannalta. Pitkät poissaolot voivat näin ollen vaikuttaa lapsen ja nuoren hyvinvointiin sekä tulevaisuuden kehityskulkuun. Pitkät poissaolot voivat vaarantaa oppilaan suoriutumista oppivelvollisuudesta ja sitä kautta syrjäyttää yhteiskunnasta. Koulussa lapset ja nuoret oppivat ja saavat kokemuksia yhteisön jäsenenä toimimisesta. Ilman niitä, lapsen sosiaalisen identiteetin kasvu osana yhteiskuntaa vaarantuu. (Markkanen, Saarinen & Rumpu, 2022) Kouluun kiinnittymisen kannalta onkin tärkeää luoda turvallinen oppimisympäristö, missä ennaltaehkäistään kiusaamista, häirintää, syrjimistä ja väkivaltaa. Karvin arvioinnissa huoltajat nostivat esiin turvallisuuteen liittyvät tekijät merkittäviksi tekijöiksi poissaolojen taustasyiksi. Kiusaaminen jää usein koulun henkilökunnalta huomaamatta, eivätkä kaikki

oppilaat uskalla kertoa kiusaamisesta aikuisille. Usein ne tapahtuvat koulun vapaissa tilanteissa, kuten välitunnilla tai siirtymätilanteissa, kun aikuinen ei ole paikalla. (Markkanen, 2023)

Kouluun kiinnittymiseen liittyy myös vahvasti oppimisen esteettömyys sekä saavutettavuus. Tämä tarkoittaa oppimisympäristöjen ja pedagogiikan esteettömyyttä ja saavutettavuutta kaikille oppilaille, erityisesti heille, joilla on haasteita oppimisessa ja/tai vuorovaikutuksessa. Oppilaat, joilla on oppimisvaikeuksia, kuuluvat usein myös runsaasti poissaolevien oppilaiden joukkoon. Kouluun kiinnittymisen kannalta on siis tärkeää tunnistaa oppimisvaikeudet ja koulunkäynnin haasteet tarpeeksi ajoissa, antaa riittävää ja oikea-aikaista tukea sekä löytää joustavia toimintamalleja. Koulussa käytettävät erilaiset ja vaihtelevat pedagogiset keinot, ennakoitavuus, kuvallinen tuki ohjeistuksessa sekä myönteinen ja oppilaiden vahvuudet huomioiva vuorovaikutus on tärkeässä osassa esteettömässä pedagogiikassa. (Haukilahti, Hietala-Rasku, Häyry, Jaakkola, Suni, Valjakka & Sergejeff, 2023)

Tutkimusten mukaan tärkeät tekijät kouluun kiinnittymisen vahvistamisessa ovat: hyvä ja turvallinen oppilas-opettajasuhde, onnistumisen kokemukset koulutehtävissä, myönteiset vertaissuhteet ja kotoa saatava tuki koulunkäynnille. Tutkimusten mukaan tärkein yksittäinen tekijä kouluun kiinnittymiseen on oppilaan ja opettajan välinen turvallinen suhde. (Hendron & Kearney, 2016; Markkanen, 2023) Kouluun kiinnittymistä ja sen tukemista on myös tarkasteltu yhteiskunnallisella tasolla. Koululäsnäoloon on nähty vaikuttavan neljä eri tasoa, minkä keskiössä ovat oppilaat ja perheet. Seuraava vaikuttava taso on koulun toimintakulttuuri, mikä koostuu turvallisuudesta, vuorovaikutussuhteista ja koulun ilmapiiristä. Kolmannella tasolla kuvataan rakenteellisia tekijöitä, eli johtajuutta, toimintamalleja ja seuranta. Viimeinen vaikuttava taso on kansallinen ohjaus. Kansallinen ohjaus sisältää lain, resurssit, osaamisen vahvistamisen sekä kansallisen seurannan. (Markkanen & Pusa, 2023a) Seuraavaksi tarkastellaan, miten poissaoloihin esimerkiksi puututaan.

2.3 Koulupoissaoloihin puuttuminen

Perusopetuslaki on velvoittanut opetuksen järjestäjiä seuraamaan oppilaiden poissaoloja ja ilmoittamaan luvattomista poissaoloista huoltajille. Aiemmin opetuksen järjestäjän on tullut sisällyttää opiskeluhoitosuunnitelmaansa kuvaus, miten poissaoloja seurataan, miten niihin puututaan ja miten ne ilmoitetaan. Karvin tekemässä opetuksen järjestäjien tiedonkeruussa

havahduttiin siihen, että poissaolomalleista puuttui usein ennaltaehkäisevät toimet. Puutteita löydettiin myös poissaolojen seurannasta, niistä kerättyjen tietojen hyödyntämisestä sekä poissaolojen puuttumisen suunnitelmallisuudesta. 1.8.2023 astui voimaan uusi perusopetuksen laki (628/1998) 26 §:n 2 momentti, minkä mukaan opetuksen järjestäjän on ennaltaehkäistävä perusopetuksessa olevien oppilaiden poissaoloja, seurattava ja puututtava niihin suunnitelmallisesti (Perusopetuslaki 628/1998, 26 §, muutos 25.11.2022/947). (Sergejeff, 2023a)

Kuten aiemmin on tuotu esiin, varhainen puuttuminen koulupoissaoloihin on keskeistä, jotta voidaan ehkäistä hyvinvointia heikentäviä ja syrjäytymistä edistäviä ilmiöitä, kuten mielenterveysongelmia, päihteiden käyttöä ja koulupudokkuutta. (Gubbels, van der Put & Assink 2019) Karvin tekemässä tiedonkeruussa kuitenkin huomattiin, että poissaolojen seurannassa ja niihin puuttumisessa oli suuriakin eroja opetuksen järjestäjien ja jopa koulujen välillä. Useimmiten poissaoloihin puuttumiseen on määritelty poissaolotunnit, ja niiden täytyessä ryhdytään toimenpiteisiin. Poissaolotuntien määritellyt rajat erosivat eri toimijoilla, mikä osoittaa, että käsitykset huolestuttavista ja ongelmallisista poissaoloista vaihtelivat. Eri käytäntöjen vuoksi oppilaat ovat joutuneet eriarvoiseen asemaan. Suomessa Sitouttavan Kouluyhteisötyön-kehittämistoiminnan tarkoituksena olikin yhtenäistää toimintamalleja läsnäolon tukemisessa sekä poissaoloihin puuttumisessa. Näistä muodostettiin Yhteisellä koulutiellä -raami, mikä mukailee Kearneyn ja Graczykin (2013) luomaa monitasomallia poissaoloihin reagoimiseen. Aikaisemman yksilökeskeisen poissaoloihin puuttumisen sijaan, kirjallisuudessa on nostettu esille yhteisöllinen läsnäoloa tukeva näkökulma. Läsnäolon tukeminen lisää merkityksellisyyden kokemusta, sekä luo myönteisempää ilmapiiriä kouluympäristöön. (Sergejeff, 2023a)

Response To Intervention (RTI) mallissa tukitoimet valitaan oppijan tarpeiden ja kerätyn tiedon perusteella. Mallia voi käyttää monessa oppimisen- ja siihen liittyvien ongelmien tukemiseen, mutta sitä on sovellettu koulupoissaolojen ennaltaehkäisyssä ja niihin puuttumisessa. Poissaoloihin puuttumisessa hyödynnetään kolmiportaista mallia, jossa tuki etenee yleisestä tuesta kohdennettuun ja lopulta intensiiviseen, yksilölliseen tukeen. (Kearney & Graczyk, 2013)

Kearneyn ja Graczykin (2013) mallissa puhutaan yleisestä tuesta, kun Yhteisellä koulutiellä -raamissa siitä puhutaan ennaltaehkäisyn vaiheesta. Yleinen tuki, sekä ennaltaehkäisyn vaihe,

on tarkoitettu kaikille. Siinä keskitytään positiivisen kouluilmapiirin vahvistamiseen ja sitä kautta vahvistetaan kouluun kiinnittymistä (Kearney & Graczyk, 2013; Sergejeff, 2023a). Kearney ja Graczyk (2013) kertovat heikon kouluilmapiiri ennustavan koulupoissaoloja. Heikkoa ilmapiiriä luovat turvattomuuden tunne, heikko oppilas-opettajasuhde, epäselkeät säännöt ja riittämätön tuki oppimiseen. Positiivista ilmapiiriä taas luodaan käyttäen esimerkiksi PBIS-mallia (Positive Behavioral Interventions and Support = Positiiviset käyttäytymisinterventiot ja tuki). Siihen kuuluvat selkeät käyttäytymissäännöt, positiivisen käytöksen palkitseminen, sosiaalisten taitojen opettaminen, jatkuva poissaolojen seuranta ja tiedon käyttäminen. (Kearney & Graczyk, 2013) Yhteisellä koulutiellä -raamin ennaltaehkäisyvaiheessa korostetaan myös huoltajien kanssa käytävää vuorovaikutusta ja yhteistyötä. Huoltajille tulee selkeästi viestiä, miten poissaoloja seurataan ja miten niihin myös puututaan. Ennaltaehkäisyvaiheessa korostetaan oppilaiden kohtaamisen, arkisen vuorovaikutuksen sekä tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamisen vahvistavan kouluun kiinnittymistä. Kouluun on myös varmistettava, ettei oppimisympäristössä ole sellaisia tekijöitä, jotka voisivat lisätä poissaoloja. (Sergejeff, 2023a) Näitä tekijöitä voivat Kearneyn ja Graczykin (2013) mukaan olla esimerkiksi turvallisuuteen liittyvät tekijät, kuten kiusaaminen, väkivalta tai syrjintä. Valvonnan lisääminen vapaisiin hetkiin, kuten siirtymiin ja välitunneille, auttaisivat tunnistamaan mahdollisia ongelmatilanteita herkemmin ja myös puuttumaan niihin nopeammin. (Kearney & Graczyk, 2013)

Mitkä tahansa poissaolot voivat muuttua ongelmallisiksi, jos oppilas on pois opetuksesta 5–10 prosenttia (Sergejeff, 2023a). Tässä kohtaa on syytä ottaa kohdennetun tuen tukimuodot käyttöön (Kearney & Graczyk, 2013). Yhteisellä koulutiellä -raamin mukaan tässä kohtaa voidaan tukea vielä vahvemmin luokan ryhmäytymistä, mutta myös tukea oppilasta yksilöllisesti. Tärkeää on ottaa tässä kohtaa huoltajiin yhteyttä, ja jos poissaoloista on huolta, ottaa myös yhteyttä opiskeluhoollon ammattilaisiin. Poissaolojen taustasyistä täytyy ottaa selvää, jotta tuki kohdentuisi oikein. Tässä kohtaa läsnäoloa seurataan jatkuvasti, huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on tiivistä ja koulunkäynnin sekä oppimisen tuki riittävää. (Sergejeff, 2023a)

Kearneyn ja Graczykin (2013) mukaan kohdennetun tuen tavoitteen on vakiinnuttaa koulunkäynti, helpottaa kouluun palaamista, vähentää stressiä ja poissaoloihin vaikuttavia esteitä ja sulkea pois muut syyt poissaoloille, kuten koulukiusaaminen. Tiivis yhteistyö huoltajien kanssa on tärkeässä roolissa. Huoltajia kannustetaan pitämään aamurutiineista

kiinni, antamaan seuraamuksia koulussa käynnistä (palkitsemisia) tai poisjääneistä. Tärkeää on kuitenkin selvittää mistä poissaolot johtuvat ja sen mukaan muokata tukitoimia. Kouluun kiinnittymistä voisi tukea esimerkiksi *Check & Connect* -mallilla, missä poissaoloja seurataan tiiviisti, rakennetaan suhteita huoltajiin ja koulun henkilökuntaan sekä tarjotaan ongelmanratkaisutaitoja. Vertaismentorointi mainitaan myös osana kohdennettua tukea, millä tarkoitetaan esimerkiksi koulukaverin kanssa käveleminen kouluun, tai tuki erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. (Kearney & Graczyk, 2013)

Jos edellä mainitut tukimuodot eivät auta, ja huoli kasvaa, toimenpiteitä on syytä vahvistaa. Kearneyn ja Graczykin (2013) mallissa puhutaan intensiivisestä tuesta. Intensiivistä tukea annetaan, kun poissaolo-ongelmat ovat jo vakavia ja monimuotoisia. Silloin tarvitaan intensiivisempää ja yksilöllisempää tukea. Kohdennetun tuen tukimuotoja laajennetaan esimerkiksi pohtimalla koulupäivien lyhentämistä. Sen lisäksi huoltajien kanssa pidetään päivittäin yhteyttä, oppilaan kanssa harjoitellaan sosiaalisia taitoja ja työskentelyyn otetaan mukaan moniammatillinen verkosto, jotta oppilasta voidaan tukea mahdollisimman monimuotoisesti. (Kearney & Graczyk, 2013) Yhteisellä koulutiellä -raamissa puhutaan vahvoista toimenpiteistä. Niiden käyttöönottoa tulisi arvioida, kun oppilaalla on poissaoloja 10–20 prosenttia kouluajasta. Siinä erityisesti korostetaan yllä olevien tukimuotojen lisäksi strukturoituja interventioita, koulun puuttumista kouluympäristön ja oppimiseen liittyvien tekijöiden tukemiseen, ja opiskeluhuoltopalveluiden taas hyvinvoinnin ja terveyden tukemiseen. Moniammatillista yhteistyötä tulee tehdä tiiviisti, koordinoitusti ja vastuutehtävistä tulee sopia yhteisesti. (Sergejeff, 2023a)

Opetushallituksen tekemän selvityksen mukaan (Brander, 2025) opetuksen järjestäjien tasolla oli kuitenkin edelleen havaittavissa puutteita ohjeistuksissa poissaoloihin liittyen. Selvityksessä kartoitettiin, onko opetussuunnitelman perusteiden muutokset poissaoloihin liittyen viety paikallisiin opetussuunnitelmiin. Poissaoloihin liittyvien toimintamallien saatavuus oli heikkoa, eivätkä ne välttämättä olleet ajan tasalla. Lisäksi suurin osa opetuksen järjestäjistä ei ollut päivittänyt poissaolokäytänteitään. Ilman yhtenäisiä ja selkeitä suunnitelmia poissaolojen puuttumiseen ja ennaltaehkäisyyn, käytännöt saattavat jäädä epäselviksi. Se taas vaikuttaa siihen, ettei oppilaita kohdella yhdenvertaisesti opetuksen järjestäjän kouluissa. Toimintamallien hyvä saavutettavuus oppilaille, huoltajille, kouluille ja muille toimijoille edistää yhteistyön sujuvuutta. Yhteisesti sovitut toimintatavat ja samaan

suuntaan tehtävä työ tukee myös kouluun kiinnittymistä ja ehkäisee poissaolojen syntymistä. (Brander, 2025)

Yläkoulussa olevien luokanohjaajien rooli kouluun kiinnittymisessä on suuri. Kuitenkin moni luokanohjaaja kokee työnsä monelta osin kuormittavaksi ja haastavaksi. Osana Sitouttavaa kouluyhteistyötä, Karvin arvioinnin mukaan (Markkanen & Pusa, 2023b) noin kolmannes luokanohjaajista ei pidä tehtävänsä mieluisana ja suurimpina haasteina koetaan ajan puute. Luokanohjaajat kokevat, ettei heillä ole tarpeeksi aikaa oppilaiden tukemiseen tai poissaolojen seurantaan ja selvittämiseen. (Markkanen & Pusa, 2023b)

Samaan arviointia varten haastateltiin myös opetuksen järjestäjien kokemuksia poissaoloihin liittyvien toimintatapojen kehittämisestä. Haastatteluiden mukaan koulupoissaolojen ennaltaehkäisyssä on keskeisintä koulun toimintakulttuuri, jossa oppilas kohdataan aidosti ja arvostavasti. Pelkästään resurssien lisääminen ei siis riitä poissaolojen taltuttamiseksi, vaan siihen tarvitaan ajattelutavan muutos, mikä tukee kouluun kiinnittymistä. Selkeät tuntirajat poissaoloissa, mitkä kertovat milloin toimenpiteisiin on ryhdyttävä, koettiin helpottavan opettajien työtä. Näin opettajien ei tarvitse itse arvioida jokaisen yksittäisen poissaolon vakavuutta, vaan siihen on selkeät toimintatavat ja säännöt. (Pusa & Markkanen, 2023)

Haastatteluissa nousi esille myös monialaisen yhteistyön tärkeys osana poissaoloihin puuttumiseen. Monialainen yhteistyö tarkoittaa työskentelyä esimerkiksi kuraattorien, psykologien ja perhesosiaalityön kanssa. Yhteistyö ei kuitenkaan kaikilla alueilla haastatteluiden perusteella ollut yhtä sujuvaa, mihin on vaikuttanut hyvinvointialueuudistus. Hyvinvointialueuudistuksen on nähty lisäävän epäselvyyksiä ja heikentävän yhteydenpitoa, mikä on selkeästi vaikuttanut negatiivisesti monialaisen tuen saamiseen. Tämä korostaa entisestään koulujen sisäisten toimintatapojen tärkeyttä poissaoloihin puuttumiseen. Vaikka haastatteluiden mukaan opetuksen järjestäjillä on vahva tahto sitoutua toimintatapojen kehittämistoimintaan, koulujen opettajat ovat suhtautuneet uusiin toimintatapoihin ja niiden kehittämiseen vaihtelevasti. Poissaolojen ennaltaehkäisy ja sen kehittäminen koettiin kuitenkin tärkeänä. Siihen kaivattiin haastatteluiden mukaan erityisesti yhteisiä toimintamalleja, henkilöstön osaamisen vahvistamista, esimerkiksi täydennyskoulutuksilla, sekä oppilaiden osallisuutta tukevaa toimintakulttuuria. Uusien toimintamallien juurruttamiseen tarvitaan kuitenkin aikaa ja resursseja. (Pusa & Markkanen, 2023)

3 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää opetushenkilöstön kokemuksia KouluKunnossa-hankkeen läsnäolomallista. Opetushenkilöstöllä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa perusopetuksessa vuosiluokilla 1.–9. työskenteleviä opettajia, luokanohjaajia, erityisopettajia, oppilaanohjaajia, apulaisrehtoreita sekä resurssiopettajia.

Tutkimuksen tarkoituksena on vastata seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten opetushenkilöstö kokee KouluKunnossa -hankkeen läsnäolomallin käytön ja sen hyödyt?
 - 1.1. Eroavatko opetushenkilöstön käytettävyyden kokemukset suhteessa heidän opetusvuosiinsa tai opettamiinsa luokkiin?
 - 1.2. Miten opetushenkilöstö kokee mallin suhteessa poissaolojen vähenemiseen?
 - 1.3. Suositteleeeko opetushenkilöstö tätä mallia muihin kouluihin?
2. Millaisia haasteita opetushenkilöstö kokee mallin käytössä?
 - 2.1. Kokeeko opetushenkilöstö kuormitusta mallin käyttöönotossa?

4 Tutkimuksen menetelmät ja aineisto

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan KouluKunnossa-hankkeen läsnäolomallin käytettävyyden kokemuksia peruskoulun opetushenkilöstön näkökulmasta. Tutkimuksessa hyödynnettiin sekä määrällisiä että laadullisia menetelmiä. Aineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella, joka suunnattiin KouluKunnossa-hankkeeseen osallistuneiden koulujen opetushenkilöstölle.

Seuraavaksi käydään läpi tarkemmin mikä KouluKunnossa-hanke ja läsnäolomalli on, miten aineisto kerättiin sekä aineiston analysoinnissa käytettävät menetelmät.

4.1 KouluKunnossa-hanke

KouluKunnossa on laajempi Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen rahoittama vuonna 2021 alkanut kehittämistyö, joka koostuu useammasta hankkeesta: KouluKunnossa I (2021–2022), KouluKunnossa II (2021–2023), Sitouttavan kouluyhteisötyön pilotointi I (2021–2023), Sitouttavan kouluyhteisötyön pilotointi II (2022–2023), #Koulu kaikille (2022–2023). Edellisten lisäksi kehitystoimintaan yhdistyy myös varhaiskasvatuksen KasvuVauhdissa. Kehittämistyön tavoitteena on lisätä oppilaiden motivoitumista ja sitoutumista koulunkäyntiin tarjoamalla konkreettisia toimintamalleja koulujen arkeen. Hankkeeseen osallistuneita paikkakuntia ovat Espoo, Lohja, Hanko, Inkoo, Raasepori, Karkkila, Siuntio, Vihti, Kirkkonummi ja Kauniaisten kaupunki. (KouluKunnossa, 2025) Suomenkielisiä kouluja näillä alueilla on yhteensä n. 143.

KouluKunnossa sisältää sekä läsnäolomallin oppilaiden koulupoissaolojen ennaltaehkäisyyn että poissaolomallin poissaolotilanteisiin puuttumiseen. Näiden lisäksi KouluKunnossa - kehittämistyön tuloksena syntyy tietojohtamisen paneeli, jonka on tarkoitus tarjota ammattilaisille työkaluja näissä haastavissa toimintaympäristöissä toimimiseen. (KouluKunnossa, 2025) Tässä tutkimuksessa keskitytään läsnäolomalliin ja sen kolmeen teemaan.

Läsnäolomalli koostuu kolmesta teemasta: ennaltaehkäisy, varhainen puuttuminen ja vahva tuki. Jokaisessa teemassa pyritään tarjoamaan työkaluja opettajille, muille ammattihenkilöille ja huoltajille, jotta he voisivat tukea oppilasta hänen tarvitsemallaan tavalla. Ennaltaehkäisyn materiaaleissa on opettajalle, koulun henkilökunnalle sekä huoltajille tietoa kouluun kiinnittymisestä ja poissaolojen ensimerkeistä kotona ja koulussa. Ennaltaehkäisyn vaiheessa

pyritään tunnistamaan ongelmatilanteet mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta ne olisivat korjattavissa koulun ja kodin yhteisillä pienillä teoilla. Koulun henkilökunnan pitää olla kykenevä havaitsemaan ensimerkit esimerkiksi läsnäolon säännöllisellä seuraamisella, kannustamalla ja kuuntelemalla sekä pyrkimällä luomaan oppilaalle hyvä ja turvallinen luokkaympäristö. (KouluKunnossa, 2025)

Ennaltaehkäisyssä opettajat voivat käyttää myös KouluKunnossa-hankkeessa tehtyä Hyvinvoinnin vuosikelloa, joka sisältää materiaalia kymmenen eri teeman alle: Yhteisöllisyys; Mielenterveystaidot ja arjen selviytymistaidot; Itsetuntemus; Tunnetaidot; Empatia ja myötätunto; Kaverit ja ristiriitojen ratkaisu; Media ja hyvinvointi; Kohti unelmia; Rentoutuminen ja rauhoittuminen ja viimeisenä Arviointi. Vuosikello on hyvä työkalu näiden asioiden tekemiseksi tutuksi oppilaille ja varmistamaan heidän hyvinvointinsa koulussa. Jokaiseen teemaan on eritelty siihen liittyviä valmiita harjoituksia, mitä voi tehdä koko luokan kesken. (KouluKunnossa, 2025)

Varhaisessa puuttumisen osiossa esitellään puuttumisen ensiaskeleet sekä tietoa poissaolojen syistä. Viimeisessä vahvan tuen osiossa tarjotaan yksilöllisiä ratkaisuja poissaoloihin puuttumiseen sekä tietoa moniammatillisesta yhteistyöstä. Vahvassa tuessa kyse on yleensä jo paljon monitahoisimmista ongelmista, joihin opettajan on hyvä hyödyntää myös muiden ammattilaisten osaamista. Yhdessä on helpompi tunnistaa erilaisia riskitekijöitä ja pyrkiä pedagogisin keinoin tukemaan läsnäoloa. Oppilaan kanssa keskustelemalla on pyrittävä selvittämään, minkälaisesta poissaolotyypistä on kyse. Erilaiset poissaolotyypit ovat: Koulukieltäytyjä; Koulusta vetäytyjä; Lintsaaja; Kouluympäristöstä poissuljettu (poissaolotyypeistä tarkemmin luvussa 2.1.1). Keskusteluiden on tarkoitus olla mahdollisimman kannustavia, ratkaisukeskeisiä ja vahvistaa oppilaan hyviä puolia. Vahvassa tuessa koulun ja opettajan rooli vahvistuu entisestään. Erityisesti opettajan rooli korostuu henkilönä, johon oppilas voi luottaa yhdessä huoltajien kanssa. Tässä vaiheessa koulu voi tarjota merkittävintä tukea osana laajentuvaa moniammatillista verkostoa, josta nimetään vastuuhenkilö seuraamaan toimintasuunnitelman laadintaa ja toteutusta. Oppilas tarvitsee vahvaa ja johdonmukaista ohjausta sekä juuri hänen tarpeisiinsa sopivia ratkaisuja. Tarvittaessa tässä vaiheessa voidaan tehdä lastensuojeluilmoitus yhteisesti huoltajien kanssa, tai heille ilmoittaen, jotta oppilaalla on mahdollisuus saada enemmän tukea. (KouluKunnossa, 2025)

KouluKunnossa-hankkeen läsnäolomalli sisältää konkreettisia toimintaohjeita sekä poissaolojen ehkäisemiseen että tilanteisiin, joissa huomataan oppilaalla olevan poissaoloja. Hankkeen tarkoituksena on yhdistää kuntien ja koulujen toimintatapoja poissaolojen ehkäisyyn ja niihin puuttumiseen. Kuten hankkeen nettisivuilla kuvataan, oppilaalla on oikeus säännölliseen koulunkäyntiin, turvalliseen kasvuympäristöön, hyvinvointiin ja turvalliseen luokkailmaperiiniin. (KouluKunnossa, 2025)

Poissaolot koulusta voivat olla luvallisia poissaoloja, jolloin huoltaja on selvittänyt poissaolon, luvattomia poissaoloja, jolloin oppilas on ilman selkeää tai tiedossa olevaa syytä poissa koulusta, sairauspoissaoloja tai muita poissaoloja. KouluKunnossa nettisivuilla kerrotaan, kuinka ongelmallisten poissaolojen määrittäminen on hankalaa. Hankkeen sivuilla kuvataan merkittäviä raja-arvoja poissaoloihin liittyen, kuten esimerkiksi: oppilas on poissa viimeisen kahden viikon aikana 25 %, hänellä on suuria vaikeuksia lähteä kouluun viimeisen kahden viikon aikana, ja tämä vaikuttaa negatiivisesti perheen normaaliin arkeen, tai oppilas on 10 päivää poissa viimeisen 15 viikon aikana. Silloin on usein kyse vaikeammista poissaoloista, mihin täytyy puuttua. (KouluKunnossa, 2025)

KouluKunnossa kuvaa poissaolojen kehittymisen kahdeksan portaisena jatkumona: ensimmäisellä portaalla oppilas käy säännöllisesti koulua. Seuraavalla portaalla hän menee kouluun pakotettuna, mutta yrittää saada lupaa jäädä kotiin. Kolmannella portaalla hankaluudet kouluun lähtemisessä jatkuvat ja vahvistuvat, jonka jälkeen neljännellä portaalla myöhästelyt lisääntyvät. Myöhästelyiden lisääntyttyä, oppilas alkaa viidennellä portaalla olemaan poissa yksittäisiä oppitunteja, jonka jälkeen kuudennella portaalla läsnäolo ja poissaolot vaihtelevat jaksoittain. Seitsemännellä portaalla oppilaalla on jatkuvia poissaoloja ja viimeisellä portaalla oppilas ei tule lainkaan kouluun. (KouluKunnossa, 2025)

KouluKunnossa -hankkeen nettisivuilla korostetaan huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä jokaisessa kohdassa. Tätä tukee myös huoltajille tarkoitettut oppaat koulupoissaolojen ensimerkkien tunnistamiseen ja mitä huoltaja voi tehdä tukeakseen oppilaan koulunkäyntiä. Hankkeen nettisivulla on myös erillinen ladattava tiedosto nuorille, missä kerrotaan koulupoissaoloista, niiden vaikutuksista koulunkäyntiin, ja mikä voisi olla avuksi, jos koulunkäynti takkuu. Siinä korostetaan nuoren oman kokemuksen jakamisen tärkeyttä, jotta hänelle löydetään oikeat tukitoimet. Lisäksi nettisivut tarjoavat erilaisia valmiita kyselyitä ja oppaita, minkä avulla opettaja tai koulun henkilökunta voi kartoittaa, mistä oppilaan

poissaolot johtuvat. Ne tarjoavat myös erilaisia listoja, mistä opettaja voi tarkistaa, miten hän voi tukea oppilaan kiinnittymistä kouluun. (KouluKunnossa, 2025)

4.2 Aineiston keruu

Aineisto kerättiin KouluKunnossa-hankkeeseen osallistuneiden kuntien ja kaupunkien suomenkielisistä peruskouluista, luokkien 1–9 opetushenkilökunnalta marraskuun 2024 ja maaliskuun 2025 välisenä aikana. Hanke on otettu käyttöön Länsi-Uudenmaan kunnissa ja kaupungeissa. Niihin kuuluvat Espoo, Lohja, Hanko, Inkoo, Raasepori, Karkkila, Siuntio, Vihti, Kirkkonummi ja Kauniaisten kaupunki. Koulujen määrät vaihtelivat paikkakunnittain, mutta yhteensä suomenkielisiä kouluja tällä alueella on n. 143. Määrä on laskettu paikkakuntien nettisivuilta löytyvien tietojen perusteella.

Hankkeeseen osallistuneet koulut olivat alakouluja, yläkouluja, yhtenäiskouluja ja erityiskouluja. Alakoulu sisältää luokat 1–6, yläkoulu luokat 7–9, yhtenäiskoulut sisältävät luokat 1–9. Erityiskoulut sisältävät luokkia 1–9, tai opetus toteutetaan toiminta-alueittaisen opetussuunnitelman mukaisesti.

Tutkimuksen aineisto kerättiin verkkokyselyllä, joka suunniteltiin erikseen tätä tutkimusta varten. Tämä tutkimus ei ole osa virallista KouluKunnossa-hanketta, vaan tämä toteutetaan itsenäisenä tutkimuksena. Kyselylomake sisälsi sekä strukturoituja väittämiä (Likert-asteikko, esim. 1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä) että avoimia kysymyksiä, joissa vastaajat saivat kuvata kokemuksiaan omin sanoin.

Kysely oli avoinna neljä kuukautta ja se jaettiin sähköpostitse koulujen rehtoreille ja apulaisrehtoreille. Rehtoreille lähetetyssä sähköpostiviestissä kerrottiin tutkimuksen tarkoitus ja samassa viestissä oli saateviesti, minkä rehtori halutessaan lähetti koulunsa opettajille. Saateviesti opettajille kertoi tutkimuksen tarkoituksen ja piti sisällään linkin, mistä pääsi vastaamaan tutkimuskyselyyn. Tutkimuksessa noudatettiin eettisesti hyvän tutkimuskäytännön periaatteita: tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja siihen vastattiin anonyymisti. Kutsu tutkimukseen lähetettiin sähköpostissa n. 143 peruskoulun rehtoreille ja vararehtoreille, pyytäen heitä lähettämään lomake eteenpäin koulun opettajille. Rehtoreiden yhteystiedot saatiin koulujen nettisivuilta.

Osa kuntien ja kaupunkien rehtoreista vaativat erillisen tutkimusluvan, ennen kuin he lähettivät kyselyn eteenpäin opettajille. Tutkimuslupaa vaativat esimerkiksi Espoo, Lohja ja Inkoo. Tutkimuslupaa haettiin näihin paikkakuntiin, osa kunnista ei vastannut mitään, ja osa vaati lisätietoja. Tutkimuksen tiukan aikataulun takia, näiden tutkimuslupien tarkemmat haut jäivät pois, joka tarkoitti myös sitä, että monen koulun vastaukset jäivät saamatta.

KouluKunnossa-hanke on ollut käynnissä vuodesta 2021. Valmiita, vapaasti käytettäviä, kyselylomakkeita opetushenkilöstön näkemysten kartoittamiseen hankkeesta ei ollut. Tutkimusta varten oltiin yhteydessä sekä KouluKunnossa-hankkeeseen että Sitouttavan koulu yhteistyön-hankkeeseen, keskustellen ilmiöstä. Tutkijan työkokemuksen, aikaisemman tutkimuksen, hankkeiden välisten keskusteluiden ja hiljaisen tiedon pohjalta lähdettiin muodostamaan kyselylomaketta, jota tässä tutkimuksessa käytettiin. Kyselylomakkeen kysymykset pyrittiin muodostaan tarkasti ja yksityiskohtaisiksi, myöhempää analysointia varten (Tietoarkisto, Kvantitatiivinen käsikirja, 2025).

4.3 Menetelmät

Tutkimuksessa käytetään sekä kvantitatiivisia (määrällisiä) että kvalitatiivisia (laadullisia) menetelmiä, jotta saataisiin mahdollisimman kokonaisvaltainen kuva opetushenkilöstön kokemuksista KouluKunnossa-läsnäolomallista. Tutkimusaineisto kerättiin Webropol-kyselylomakkeella, joka koostui sekä strukturoitujen että avointen kysymysten yhdistelmästä. Avoimilla kysymyksillä haluttiin saada syvällisempiä vastauksia, joka auttavat ilmiön ymmärtämisessä, sekä voivat selventää väittämien vastauksia ja tuoda sellaista tietoa, mikä olisi muuten jäänyt havaitsematta (Vehkalahti, 2014). Kyselylomakkeessa kartoitettiin vastaajien taustatietoina työskentelypaikkakunta, mitä luokka-astetta vastaaja opettaa pääsääntöisesti ja kuinka monta vuotta hän on opettanut. Kyselylomakkeella kartoitettiin opetushenkilöstön KouluKunnossa-hankkeen läsnäolomallin käytettävyyden kokemuksia. Strukturoiduissa väittämissä mitattiin mallin koettua selkeyttä, sen koettuja vaikutuksia oppilaiden poissaoloihin sekä vaikutuksia vastaajien omiin työskentelytapoihin. Lisäksi Likert-asteikolla arvioitiin mallin koettua kuormittavuutta.

Avoimien kysymysten avulla kartoitettiin, mitä vastaajat kokivat mallissa toimivaksi ja mitä puolestaan ongelmalliseksi. Kyselyssä kysyttiin myös, mikä mallissa on mahdollisesti koettu kuormittavaksi, onko vastaaja kokenut saavansa riittävästi tukea mallin käyttöönottoon sekä suosittelesiko hän tätä läsnäolomallia muihin kouluihin. Kyselylomakkeessa osa kysymyksistä

oli määritelty pakolliseksi, mikä tarkoittaa, että vastaajan tuli vastata niihin ennen lomakkeen lähettämistä.

Strukturoituja väittämiä oli 11 ja ne mitattiin viisiportaisella Likert-asteikolla. Tutkimukseen osallistujat valitsivat jokaiseen väittämään vaihtoehdon, joka parhaiten vastasi heidän omaa näkemystään. Vastausvaihtoehdot olivat seuraavat: (1) täysin eri mieltä, (2) jokseenkin eri mieltä, (3) ei samaa eikä eri mieltä, (4) jokseenkin samaa mieltä ja (5) täysin samaa mieltä. Vaihtoehto (3) "ei samaa eikä eri mieltä" sisällytettiin asteikkoon tilanteita varten, joissa väittämään oli vaikea ottaa kantaa, esimerkiksi jos vastaajalla ei ollut vielä riittävästi kokemusta läsnäolomallista. Likert-asteikko valittiin mittariksi sen laajan tunnettuuden ja käytettävyyden vuoksi, minkä arvioitiin helpottavan vastaajien osallistumista kyselyyn (Tietoarkisto, Kvantitatiivinen käsikirja 2025).

Väittämiin pyydettiin vastaamaan henkilökohtaisen kokemuksen pohjalta. Väittämät muotoiltiin pääasiassa lyhyiksi ja omakohtaisiksi (ensimmäisen persoonan muotoon), jotta vastaajat kokisivat ne henkilökohtaisiksi ja vastaukset heijastaisivat heidän omia näkemyksiään ja kokemuksiaan läsnäolomallin toimivuudesta heidän työssään.

4.3.1 Aineiston analysointi

Kvantitatiivinen aineisto analysoitiin IBM SPSS Statistics -ohjelmistolla. Tämän aineiston osalta tarkasteltiin aluksi muuttujien jakaumia ja keskeisiä tunnuslukuja käyttäen kuvailevaa tilastotietoa (descriptive statistics). Strukturoitujen väittämien välisiä yhteyksiä mitattiin Pearsonin korrelaatiotestillä, jonka avulla muodostettiin summamuuttujia. Summamuuttujien sisäistä johdonmukaisuutta arvioitiin reliabiliteettikertoimella (Cronbachin alfa).

Ristiintaulukoinnin (Crosstabs) avulla tarkasteltiin eri muuttujien välisten yhteyksien suuntaa ja merkittävyyttä, erityisesti vertaillen taustamuuttujien kuten opetusvuosien ja opettavan luokan yhteyttä läsnäolomallin suositteluun. Analyysien tilastollista merkitsevyyttä arvioitiin Pearsonin Chi-Square -testillä. Taustamuuttujien ja summamuuttujien välisiä eroavaisuuksia mitattiin yksisuuntaisella varianssianalyysillä (ANOVA). (Tähtinen, Laakkonen & Broberg, 2020)

Avointen kysymysten vastaukset analysoitiin laadullisesti aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmällä. Aineistosta tunnistettiin keskeisiä teemoja, ja vastauksista muodostettiin luokkia näiden teemojen mukaisesti. Luokittelun avulla aineisto järjesteltiin ja tarkasteltiin,

kuinka usein kutakin teemaa esiintyi aineistossa. (Tuomi & Sarajärvi, 2017) Luokat koodattiin numeerisesti SPSS-ohjelmistoon (esimerkiksi 1 = kuuluu teemaan, 2 = ei kuulu teemaan), jotta laadullisen ja määrällisen aineiston yhdistäminen oli mahdollista. Näin voitiin esimerkiksi tarkastella sitä, esiintyivätkö jotkin teemat enemmän tietyissä vastaajaryhmissä. Lisäksi tutkittiin teemojen ja summamuuttujien välistä yhteyttä tilastollisin testeillä. Ryhmien välisiä eroja summamuuttujissa tarkasteltiin yksisuuntaisella varianssianalyysillä (ANOVA) ja riippumattomien otosten t-testillä (Independent Samples T-Test). (Tähtinen, Laakkonen & Broberg, 2020)

Vaikka vastaajilta kerättiin taustatietoja, kuten työskentelypaikkakunta, opetuskokemuksen pituus ja pääasiallisesti opetettava luokka-aste, yksittäisten vastaajien tunnistaminen ei ole mahdollista. Nämä tiedot eivät sellaisinaan ole riittäviä yhdistämään vastaajaa tiettyyn henkilöön, joten vastaajien anonymiteetti on pystytty turvaamaan. Tutkimusraportissa käytettävät avoimet vastaukset tarkistetaan huolellisesti siten, ettei niistä ole mahdollista tunnistaa yksittäisiä vastaajia. Tällä varmistetaan vastaajien anonymiteetin säilyminen myös raportointivaiheessa. (Tietoarkisto, Kvantitatiivinen käsikirja, 2025)

Seuraavaksi kuvataan tarkemmin, miten tutkimusaineisto analysoitiin. Seuraavissa kappaleissa esitellään käytetyt tilastolliset ja laadulliset analyysimenetelmät sekä niiden soveltaminen tutkimuskysymysten kannalta keskeisiin osa-alueisiin. Analyysit on jaoteltu sen mukaan, millaisia kysymystyyppisiä (strukturoidut väittämät ja avoimet vastaukset) aineistossa esiintyi.

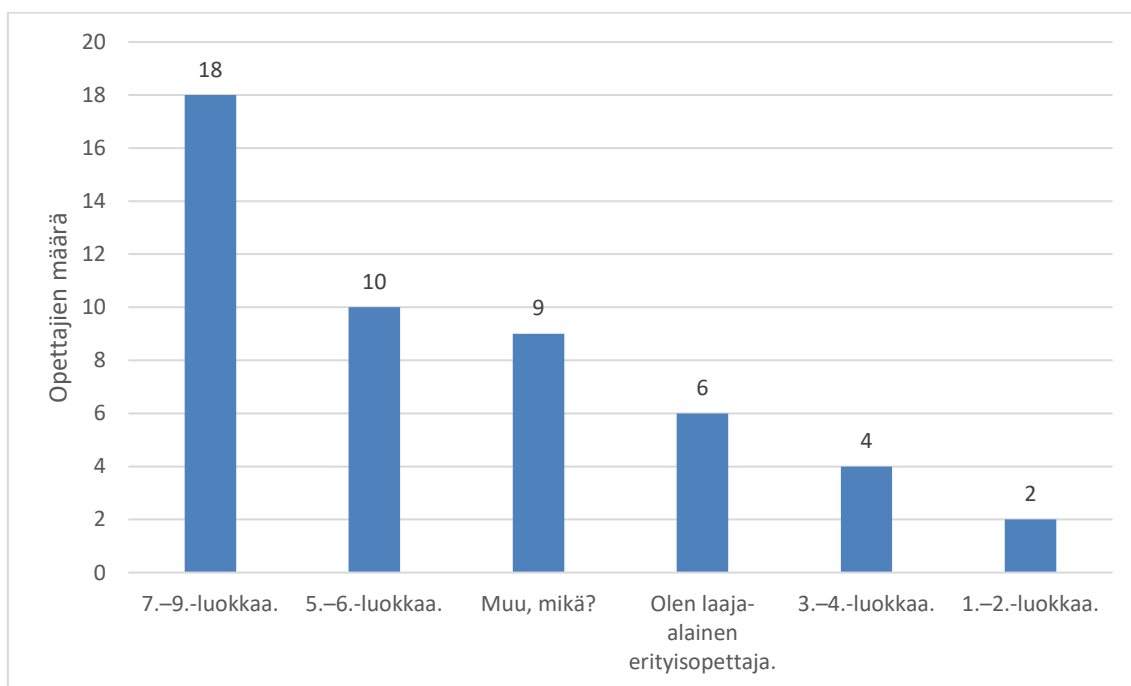
4.3.2 Kyselyn taustamuuttujat

Kyselyyn vastasi 51 henkilöä, joista tutkimukseen valittiin 49 opetustyötä tekevää opetushenkilöstön edustajaa. Tästä syystä kaksi rehtoria, jotka eivät ilmoittaneet pitävänsä opetustunteja, rajattiin aineistosta pois. Rajaus opetustyötä tekeviin tehtiin siitä syystä, että näiden henkilöiden ajateltiin olevan enemmän tekemisissä oppilaiden kanssa, ja näkevän läsnäolomallin käytettävyyttä käytännön työssä. Saatekirjeessä myös rehtoreita pyydettiin vastaamaan kyselyyn, jos heillä oli aikaa. Jos useampi rehtori olisi vastannut kyselyyn, myös heidän näkemyksiänsä läsnäolomallista koulun johtavana henkilöstönä, olisi voinut tutkia erikseen. Rehtoreiden vähyyden takia, heidän vastauksiinsa ei tässä tutkimuksessa perehdytä.

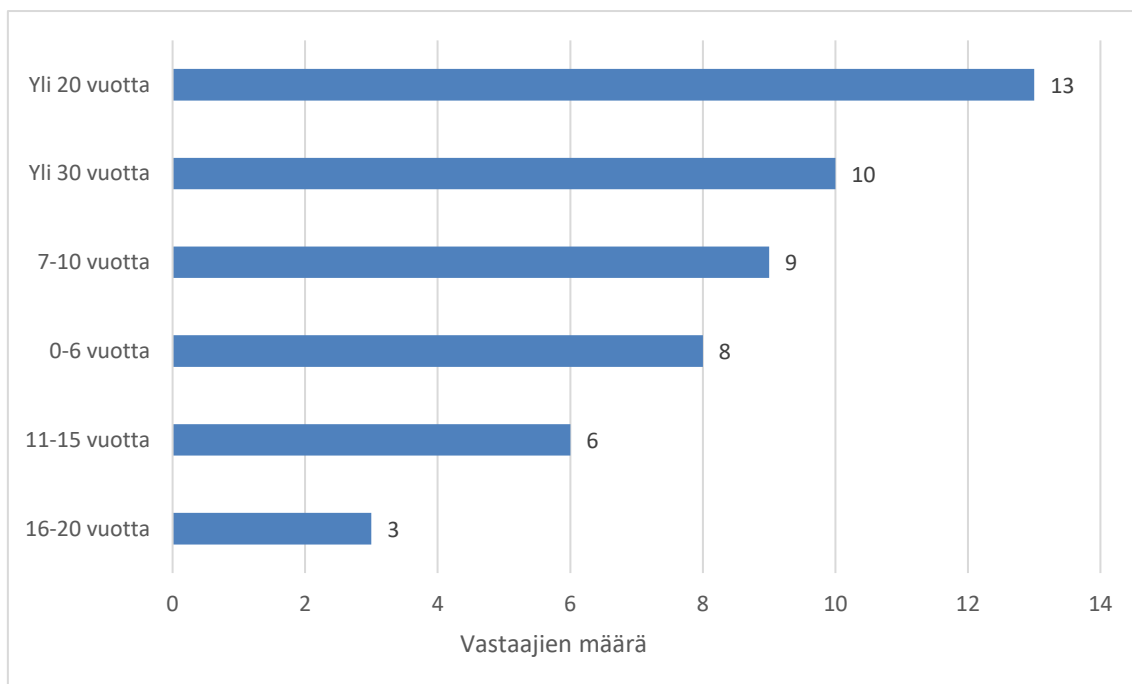
Vastaajissa oli alakoulun ja yläkoulun opettajia, luokanohjaajia, resurssiopettajia, erityisopettajia, oppilaanohjaaja sekä apulaisrehtori. Näistä käytetään käsitettä opetushenkilöstö. Vastaajien taustatietoina kerättiin muun muassa paikkakunta, pääasiallisesti opetettava luokka-aste sekä opetuskokemuksen kesto vuosina.

Vastaajia oli kaikista hankkeessa mukana olleista paikkakunnista, lukuun ottamatta Inkoota ja Sipoota. Suurimmat vastaajamäärät tulivat Vihdistä sekä Kirkkonummelta.

Paikkakunnan lisäksi vastaajilta kysyttiin, mitä luokkaa he opettavat pääsääntöisesti. Suurin osa vastaajista oli yläkoulun opettajia, ja seuraavaksi eniten vastauksia saatiin 5.–6. luokkien opettajilta. Vastaajamäärät luokka-asteittain on esitetty kuviossa 1 pylväsdiagrammina. Muita opettajia olivat esimerkiksi valmistava opettaja, oppilaanohjaaja, 5.–9. luokan opettaja, kaksi resurssiopettajaa ja kaksi erityisluokanopettajaa.

Kuvio 1. Vastaajien taustamuuttujia: opetettavat luokat ja vastaajien määrä.

Kuvio 2. Vastaajien taustamuuttujat: Opetusvuodet ja vastaajien määrät.

Opetettavan luokan ja paikkakunnan lisäksi vastaajilta pyydettiin tietoa heidän opetusvuosistansa, jotta kokemusvuosien ja kokemusten eroavaisuuksia pystyttiin tarkastelemaan. Vastaajien opetusvuodet nähdään kuviossa 2. Suurin osa vastaajista on opettanut yli 20–30 vuotta. 27 % vastaajista on opettanut yli 20 vuotta, ja 21 % vastaajista on opettanut yli 30 vuotta. 18 % vastaajista on opettanut 7–10 vuotta ja 16 % vastaajista on opettanut 0–6 vuotta. Loput 18 % vastaajista on opettanut 11–20 vuotta.

Alkuperäisessä kyselylomakkeessa käytetyt opetusvuosien ja opettavien luokkien jaottelut yhdistettiin vertailuja varten suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Opetusvuosien alkuperäiset ryhmittelyt yhdistettiin kolmeen ryhmään: 0–10 vuotta opettaneet, 11–20 vuotta opettaneet ja yli 21 vuotta opettaneet. Opetettavien luokkien alkuperäiset ryhmittelyt yhdistettiin myös kolmeksi uudeksi ryhmäksi: 1) 1.–6.-luokkia opettavat, 2) 7.–9.-luokkia opettavat sekä 3) muut ja erityisopettajat.

4.3.3 Summamuuttujien muodostaminen

Summamuuttujien avulla voidaan tarkastella laajempia käsitteitä, kuten läsnäolomallin koettua toimivuutta tai hyödyllisyyttä omassa työssään, yhdellä numeerisella arvolla sen sijaan, että jokaista väittämää analysoidaan erikseen. Väittämistä muodostettiin

summamuuttujat, jotta useista samansisältöisistä väittämistä saatiin koottua yksi yhtenäinen muuttuja. Tämä helpottaa tulkintaa ja mahdollistaa tilastollisten analyysien, kuten korrelaatio- ja varianssianalyysien, tekemisen selkeästi ja luotettavasti. Summamuuttujia on perusteltua muodostaa aineiston tiivistämiseksi, kun ne mittaavat samaa asiaa. (Tähtinen, Laakkonen & Broberg, 2020)

Ennen summamuuttujien muodostamista tarkistettiin, korreloivatko valitut väittämät keskenään ja mittasivatko ne samaa ilmiötä. Tarkoituksena oli luoda mahdollisimman samanlaisia muuttujia, joten summamuuttujien välisiä korrelaatioita ja reliabiliteettia täytyi tarkastella erikseen. Väitteiden välistä reliabiliteettia mitattiin Cronbachin alphalla. Reliabiliteetilla tarkistetaan, mittaavatko valitut väitteet samaa asiaa, eli onko muodostettava mittari tarpeeksi homogeeninen, jotta siitä voidaan muodostaa summamuuttuja. Reliabiliteettia arvioidaan reliabiliteettikertoimen avulla, ja siihen vaikuttaa aineiston koko, väittämien määrä ja vastausarvojen vaihtelut. (Tähtinen, Laakkonen & Broberg, 2020) Reliabiliteettikertoimen, eli Cronbachin alphan (α) tulisi olla vähintään 0,70 standardoiduissa testeissä, jotta reliabiliteetti olisi tarpeeksi hyvä summamuuttujan muodostamiseen. Koska tämän tutkimuksen kyselylomake ja mittaristo on itse tehty, riittävä reliabiliteetti-arvo olisi 0,60 ja 0,85 välissä. (Tähtinen, Laakkonen & Broberg, 2020).

Väittämien välisiä yhteyksiä tarkasteltiin Pearsonin korrelaatiokertoimella (r). Mitä lähempänä arvoa 1 korrelaatiokerroin on, sitä vahvempi positiivinen yhteys on. Tämä tarkoittaa sitä, että kun toinen arvo kasvaa, kasvaa toinenkin. Korrelaatiokerroin voi myös olla -1, mikä tarkoittaa sitä, että kun toinen arvo kasvaa, toinen pienenee yhtä paljon. Jos korrelaatiokerroin on 0, näiden väittämien välillä ei ole minkäänlaista yhteyttä. Korrelaation vahvuuden tulkinnassa käytetään usein seuraavia raja-arvoja: kun $r > 0,10$, yhteys on heikko; kun $r > 0,30$, yhteys on kohtalainen; ja kun $r > 0,50$, yhteys on vahva. (Tähtinen, Laakkonen & Broberg, 2020)

Yhteyden merkittävyyttä mitattiin Sig (2-tailed), eli p-arvolla. P-arvo kertoo, onko korrelaatio tilastollisesti merkitsevä, eli kuinka suuri todennäköisyys päätelmän virheellisyydellä on. Jos p-arvo on pienempi kuin 0.05 ($p < 0,05$), se on tilastollisesti merkitsevä, eli virheellisyyden todennäköisyys on todella pieni. Jos p-arvo on tästä suurempi, se ei ole tilastollisesti merkitsevä. (Tähtinen, Laakkonen & Broberg, 2020) Tilastollisen merkitsevyyden lisäksi tulee tarkastella korrelaatiokerrointa (r). Väitteiden väliset korrelaatiot ja niiden tilastolliset

merkitsevyydet ovat nähtävissä liitteessä 1, taulukossa 6. Yksi väittämistä (V6 = *Poissaoloissa ei ole tapahtunut muutosta*), antoi negatiivisia r-arvoja. Tämä selittyy sillä, että väittäjä oli sisällöltään kielteinen suhteessa muihin väittämiin, jotka olivat myönteisesti muotoiltuja. Väittämien vastaukset käännettiin SPSS-ohjelmistossa käännteisluokittelun (Recode into Different Variables) avulla. Käännös tehtiin, jotta väittämät oli suunnattu samaan suuntaan ja niiden välisten korrelaatioiden tarkastelu olisi mahdollista. (Tähtinen, Laakkonen & Broberg, 2020) Käännöksen jälkeen korrelaatiokertoimet olivat positiivisia.

Seuraavaksi tarkastellaan millaisiin uusiin mittareihin, eli summamuuttujiin väittämät V1-V11 jaettiin. Tämän jälkeen tarkastellaan uusien mittareiden sisällä olevien väittämien korrelaatiokertoimia, niiden tilastolliset merkitsevyydet, sekä reliabiliteetti. Jos väittämät korreloivat tarpeeksi toisten mittariin valittujen väittämien kanssa ja reliabiliteettikerroin on 0,60–0,85 välillä, voidaan muodostaa summamuuttujat.

Väittämät valittiin summamuuttujien sisälle niiden sisällöllisen samankaltaisuuden perusteella. Lisäksi tarkistettiin, että väittämät korreloivat keskenään riittävästi ja niiden reliabiliteetti oli tarpeeksi suuri summamuuttujan muodostamiseksi. Taulukosta 1 nähdään summamuuttujien nimet ja lyhenteet, niihin valikoidut väittämät sekä reliabiliteettikerroin Cronbachin alfa. Väittämien välisiä korrelaatiokertoimia voi tarkastella liitteestä 1, taulukosta 6. Väitteiden väliset korrelaatiokertoimet vaihtelivat $r = 0,28–0,68$ välillä, mikä tarkoittaa osan väittämistä korreloivan heikosti toistensa kanssa, ja osa taas korreloi voimakkaasti toisten väittämien kanssa. Väittämät korreloivat toistensa kanssa tilastollisesti merkitsevästi ($p > 0,05$), lukuun ottamatta väittämää V7 suhteessa väittämiin V2 ja V3. Näiden väittämien väliset yhteydet olivat heikkoja ja tilastollinen merkitsevyys oli juuri ja juuri saavutettu.

Taulukko 1. Väittämistä muodostetut summamuuttujat sekä niiden reliabiliteettikerroin (Cronbachin alfa).

Summamuuttujat: SM	Väittämät	Cronbachin alfa = a
SM1: Läsnaolomallin materiaalien helppokäyttöisyys	V1 = Läsnaolomalli on selkeä. V4 = Poissaoloihin puuttuminen on selkeämpää läsnaolomallin materiaalin avulla. V8 = Läsnaolomallin materiaalit ovat helposti löydettävissä.	a = 0,76
SM2: Koettu hyöty omaan työhön	V2 = Olen saanut apua ja tukea läsnaolomallista omaan työhöni. V3 = Ymmärrän paremmin poissaolojen taustasyitä. V7 = Tapani puuttua poissaoloihin on muuttunut hankkeen myötä V9 = Koen, että läsnaolomallin materiaalin avulla minun on helpompi ennaltaehkäistä poissaoloja. V10 = Läsnaolomalli on antanut minulle konkreettisia työvälineitä puuttua poissaoloihin. V11 = Läsnaolomalli on antanut minulle konkreettisia työvälineitä seurata poissaoloja.	a = 0,841
SM3: Mallin vaikutus poissaoloihin	V5 = Poissaolot ovat vähentyneet hankkeen myötä. V6 = Poissaoloissa ei ole tapahtunut muutoksia.	a = 0,805

Summamuuttujiin valittujen väitteiden luotettavuutta arvioitiin Cronbachin alfalla, joka ylitti kaikissa summamuuttujissa arvon $a > 0,70$. Näin ollen summamuuttujat oli mahdollista muodostaa.

Summamuuttujat muodostettiin SPSS-ohjelmistossa käyttämällä Compute Variable -toimintoa (Tähtinen, Laakkonen & Broberg, 2020). Haluttujen muuttujien alkuperäiset arvot laskettiin yhteen, jolloin muodostui uusi muuttuja, joka yhdistää monta väittämää.

Summamuuttujien tunnusluvut näkyvät taulukossa 2, missä N tarkoittaa vastaajien määrää.

Taulukko 2. Summamuuttujien tunnusluvut.

Summamuuttujien tunnusluvut							
Summamuuttujat	N	Pienin arvo	Suurin arvo	Keskiarvo ka	Keskihajonta kh	Vinous v	Huipukkuus h
SM1	49	5	15	11,20	2,25	-0,75	0,24
SM2	49	10	30	18,98	5,00	-0,05	-0,77
SM3	49	2	10	5,04	1,76	0,73	1,12

Summamuuttujien ryhmävertailuja tehtiin yksisuuntaisella varianssianalyysillä (one-way ANOVA), jonka avulla tarkasteltiin, eroavatko summamuuttujien keskiarvot tilastollisesti merkitsevästi eri taustamuuttujien mukaan (Tähtinen, Laakkonen & Broberg, 2020). Erilliset analyysit suoritettiin opetusvuosien ja opettavien luokkien perusteella.

Yksisuuntaisella varianssianalyysillä (ANOVA) tarkasteltiin eroavatko läsnäolomallin koettu kuormittavuus eri opetusvuosiryhmien tai opettavien luokka-asteiden välillä. Samalla testillä vertailtiin opetusvuosien ja opettavien luokka-asteiden vaikutusta mallin suositteluun. Läsnäolomallin koettua kuormittavuutta verrattiin väittämistä muodostettuihin summamuuttujiin. Kuormittavuuden kokemusta mitattiin Likert-asteikolla (1 = todella kuormittavaa, 5 = ei lainkaan kuormittavaa). Vastaukset ryhmiteltiin uuteen kahteen luokkaan: ensimmäiseen luokkaan (1) yhdistettiin arvot 1–3 kuvaamaan suurempaa kuormittavuutta ja toiseen luokkaan (2) arvot 4–5 yhdistettiin vähäisempää kuormittavuutta. Näiden kahden ryhmän eroja summamuuttujien suhteen tarkasteltiin riippumattomien otosten t-testillä (Independent Samples T-Test). (Tähtinen, Laakkonen & Broberg, 2020)

4.3.4 Avointen kysymysten analysointi

Avointen kysymysten vastaukset analysoitiin sisällönanalyysin keinoin, laadullisen tutkimuksen mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Lähtökohtana toimi kyselylomakkeessa esitetyt avoimet kysymykset: "*Mikä läsnäolomallissa on mielestäsi toimivaa ja hyvää?*",

"*Mikä taas mielestäsi ongelmallista?*", "*Mitkä asiat koet kuormittavana ja/tai miksi?*" ja viimeisenä "*Suosittelisitko KouluKunnossa läsnäolomallin käyttöönottoa muissa kouluissa? Miksi?*". Näitä kysymyksiä käytettiin analyysin kattoteemoina, joiden alle vastausaineisto ryhmiteltiin alateemoihin.

Ensivaiheessa vastaukset käytiin systemaattisesti läpi ja niistä poimittiin olennaisia ilmauksia ja toistuvia käsitteitä. Näiden perusteella muodostettiin alateemoja, jotka kuvastivat vastaajien esiin nostamia näkökulmia. Jokainen vastaus luokiteltiin sen mukaan, minkä teeman tai teemojen alle se parhaiten sijoittui. Alateemojen muodostumista ohjasivat esimerkiksi käytettyjen sanojen toistuvuus sekä vastausten sisällöllinen samankaltaisuus. Alateemoja löytyi useita, mutta niitä pyrittiin yhdistämään, jotta aineistoa olisi miellyttävämpi analysoida. Ensimmäisen avoimen kysymyksen teemoitteluprosessi ja alateemat esitetään esimerkinomaisesti taulukossa 3. Muut kolme kysymystä käytiin läpi vastaavalla analyysimenetelmällä: vastauksista tunnistettiin toistuvia avainsanoja ja merkityksiä, joiden pohjalta muodostettiin alateemat. Kunkin kysymyksen kohdalla esiin nousi 4–6 keskeistä alateemaa, jotka on sanallisesti kuvattu seuraavissa kappaleissa. Tarkemmat taulukot aineiston teemoitteluista on esitetty liitteessä 2.

Teemoittelun jälkeen laskettiin, kuinka moni vastauksista kuului mihinkin teemaan. Tämän jälkeen teemoitetut vastaukset koodattiin numeerisesti SPSS-ohjelmistoon (1 = kuuluu teemaan, 2 = ei kuulu teemaan), jotta laadullisen ja määrällisen aineiston yhdistäminen oli mahdollista. Avoimien vastausten perusteella muodostettujen luokittelujen ja summamuuttujien välistä yhteyttä tarkasteltiin riippumattomien otosten t-testillä (Independent Samples T-test). Testin avulla vertailtiin, eroavatko summamuuttujien keskiarvot tilastollisesti merkitsevästi eri vastaajaryhmien välillä. Tutkimuksessa tarkasteltiin esimerkiksi summamuuttujien ja läsnäolomallin suosittelun välistä yhteyttä käyttämällä riippumattomien otosten t-testiä. Vastaajat vastasivat avoimeen kysymykseen, jossa he saivat kertoa, suosittelisivatko läsnäolomallia muihin kouluihin vai eivät. T-testin avulla vertailtiin summamuuttujien keskiarvoja näiden kahden ryhmän välillä, tarkoituksena selvittää, eroavatko ryhmät toisistaan tilastollisesti merkitsevästi mallin suosittelun perusteella. (Tähtinen, Laakkonen & Broberg, 2020) Seuraavaksi käydään jokaisen avoimen kysymyksen analysointivaiheet kyselylomakkeen mukaisessa järjestyksessä, sekä miten alateemat muodostuivat.

Kysymykseen ”Mikä läsnäolomallissa on mielestäsi toimivaa ja hyvää?” vastasi (N = 49) 47. Vastausten alateemoiksi löytyi Selkeys, Yhtenäisyys, Poissaolojen seuraaminen, Muu. Taulukosta 3 nähdään alateemat, avainsanat sekä mallivastaukset.

Taulukko 3. ”Mikä läsnäolomallissa on mielestäsi toimivaa ja hyvää?” avointen vastausten alateemoittelu ja mallivastaukset (N = 47).

Alateemat	Avainsanat	Mallivastaukset
Selkeys	Selkeys Systemaattisuus Kriteerit	”Selkeä toimintakaava, joka on saatettu myös oppilaiden ja huoltajien tietoon.” ”systemaattisuus”
Yhtenäisyys	Yhteinen Yhtenäiset Toimintamallit	”Meillä on vihdoin yhteiset tuntirajat, joiden valossa poissaoloja tarkastellaan.” ”Kaikille yhteiset toimintamallit ja puuttumisen kynnyks. --”
Poissaolojen seuraaminen	Poissaolot Tarkasteluajankohdat Oppivelvollisuus	”Se, että poissaoloja yleensä tarkkaillaan ja vanhempia muistutetaan läsnäolon tärkeydestä.” ”Varhainen puuttuminen” ”Lapsen oppivelvollisuuden toteutumisen tukeminen.”
Muu	Materiaalit Sähköpostit Ajatus hyvä	”Materiaali ja koulutus” ”Sähköposti-ilmoitukset ovat toimiessaan ok.” ”Ajatus taustalla on hyvä.”

Kysymykseen ”Mikä taas mielestäsi ongelmallista?” muodostui monta alateemaa. Teemoitteluun liittyvän taulukon näet liitteestä 2, taulukosta 7. Tämä johtui vastausten sisällöllisestä vaihtelevuudesta, eikä niitä voitu mielekkäästi yhdistää toisiinsa. Erilaisten teemojen nähtiin olevan myös tarpeellista nostaa esille tutkimuksen kannalta, jotta vastausten monimuotoisuus korostuisi. Vastaajista (N = 49) 48 vastasi tähän pakolliseen kysymykseen. Yksi vastaajista oli jättänyt vastaukseksi viivan. Alateemoiksi muodostui: Työmäärä, Taustasyyt, Ei mikään, Sairaudet, Moniammatillisuus ja Huolta herättämättömät.

Kuormittavuuden kokemukseen vastaajan ei ollut pakko vastata, mikä saattaa selittää vastausten kadon. Vastaajista (N = 49) 28 vastasi kysymykseen ”Mitkä asiat koet

kuormittavana ja/tai miksi?”. Alateemoja muodostettiin useaan otteeseen vastausten vaihtelevuuden takia. Niiden vähäisyyden takia päädyttiin kuitenkin karkeisiin alateemoihin, joita valikoitui neljä. Taulukosta 8, liitteessä 2 voi nähdä alateemat, avainsanat ja mallivastaukset. Alateemoiksi valikoitui Poissaolojen seuranta, Yhteistyö, Turha työ, Ei kuormitusta.

Viimeiseen avoimeen kysymykseen ” *Suosittelisitko KouluKunnossa-läsnäolomallin käyttöönottoa muissa kouluissa? Miksi?*” täytyi vastata, ja vastaajista (N = 49) 48 vastasi tähän. Vastaukset käytiin samalla tavalla läpi, kuin muutkin avoimet vastaukset ja selkeitä alateemoja löytyi kolme: Kyllä, Ei ja Ehkä. Myös tämän kysymyksen alateemoittelusta tehdyn taulukon näkee liitteestä 2, taulukosta 9.

Avointen vastausten koodattuja muuttujia vertailtiin SPSS-ohjelmistossa ristiintaulukoinnilla (Crosstabs), jonka avulla pyrittiin tarkastelemaan, onko näiden välillä yhteyttä. Avointen vastausten alateemojen mainintoja verrattiin esimerkiksi läsnäolomallin suositteluun.

4.3.5 Menetelmän luotettavuus

Tutkimuksessa käytetty kyselylomake laadittiin tätä tutkimusta varten. Kyselylomake luotiin hankkeiden välillä käytyjen keskusteluiden, tutkijan aikaisemmasta työkokemuksesta tulleesta hiljaisesta tiedosta poissaolojen suhteen sekä aikaisempien tutkimusten pohjalta.

KouluKunnossa-hankkeen toimijoiden kanssa käydyistä keskusteluista kävi ilmi, että opetushenkilökunta on todennäköisesti väsynyt erilaisten kyselyiden täyttämiseen, sillä niiden täyttämistä on vaadittu myös hankkeen aikana. Tästä syystä kyselylomake pyrittiin pitämään lyhyenä ja lisäämään paljon vastausvaihtoehtollisia kysymyksiä ja väittämiä. Kyselylomake laadittiin hyödyntäen yleisiä kyselylomakkeen laatimiseen liittyviä ohjeita, kuten Tähtinen ym. (2020) teoksessaan esittävät. Lomakkeen rakennetta ja sisältöä arvioitiin pro gradu - ohjaajan sekä opintoryhmän toimesta muutaman kerran ennen varsinaista aineistonkeruuta. Kyselyä testattiin ryhmän kesken, ja sen pohjalta muotoilua ja sisältöä muokattiin selkeyden ja toimivuuden parantamiseksi. Kyselylomakkeen ulkomuoto pidettiin yksinkertaisen ja sitä täyttäessä alareunassa nähtiin, kuinka paljon on vielä täyttämättä. Kaikki edellä olevat tukevat kyselylomakkeen validiteettia, eli sitä, että kysymykset mittasivat tutkimuksen kannalta olennaisia ilmiöitä. Saatekirje opetushenkilöstölle pidettiin myös mahdollisimman lyhyenä, jotta se motivoisi heitä vastaamaan kyselyyn. (Tähtinen, Laakkonen & Broberg, 2020)

Useista väittämistä muodostettiin summamuuttujia, joiden sisäistä johdonmukaisuutta arvioitiin Cronbachin alfa -kertoimella. Kaikkien summamuuttujien alfa-kertoimet olivat riittävän korkeita ($\alpha > 0,7$) mikä osoittaa hyvää reliabiliteettia eli mittauksen toistettavuutta. Lisäksi väitteiden väliset korrelaatiot olivat selkeitä ja loogisesti toisiinsa liittyviä, mikä vahvisti muuttujien muodostamisen perusteltavuutta ja lisää menetelmän käytön luotettavuutta. (Tähtinen, Laakkonen & Broberg, 2020)

Kvantitatiivisen aineiston analyysissä käytettiin tarkoituksenmukaisia tilastollisia menetelmiä. Valinnat pohjautuivat muuttujien mitta-asteikkoon ja tutkimuskysymyksiin. Keskeisiä analyysejä olivat kuvaileva tilastotieto, summamuuttujien vertailu t-testin ja ANOVA:n avulla sekä Crosstabs- ja Chi-Square -analyysit kategoristen muuttujien välillä. (Tähtinen, Laakkonen & Broberg, 2020)

Avoimien vastausten analyysissä pyrittiin luotettavuuteen käyttämällä systemaattista sisällönanalyysiä. Vastaukset luettiin useaan otteeseen, ja niistä muodostettiin toistuvien teemojen perusteella selkeä luokittelu. Teemojen muodostaminen tehtiin aineistolähtöisesti, mutta tutkimuskysymysten ohjaamana. Koodaukset dokumentoitiin huolellisesti, ja vastaajat jaettiin ryhmiin selkein, perusteltavin kriteerein. (Tuomi & Sarajärvi, 2018)

Jotta laadullinen aineisto voitiin yhdistää määrälliseen analyysiin, luokittelut koodattiin numeeriseen muotoon SPSS-ohjelmistoon (esim. 1 = kuuluu teemaan, 0 = ei kuulu). Tämä mahdollisti laadullisen ja määrällisen tiedon ristiin tarkastelun. Luotettavuutta vahvistettiin palaamalla alkuperäisiin vastauksiin analyysin edessä ja varmistamalla, että ryhmittely vastasi aineiston sisältöä, sekä esittämällä aineiston analysointi tarkasti myös menetelmät osiossa.

Vaikka tutkimuksessa käytetään sekä määrällistä että laadullista analyysia, se ei täytä sekamenetelmän (mixed methods) kriteereitä. Sekamenetelmiä käytetään yhä useammin kuvaamaan tutkimusta, missä käytetään sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia menetelmiä. Ongelmana kuitenkin on, että usein näitä aineistoja analysoidaan samassa tutkimuksessa erikseen, eikä niiden yhteyttä tutkita. (Bryman, 2007) Tästä syystä tämän tutkimuksen kohdalla ei puhuta sekamenetelmästä. Selkeä rajausta vahvistaa menetelmän luotettavuutta.

Tutkimuksen luotettavuutta on arvioitava myös kriittisesti. Kyselylomakkeessa käytettiin Likert-asteikkoa, jossa vaihtoehto "Ei samaa eikä eri mieltä" oli sijoitettu keskelle asteikkoa. Tällainen keskimäinen vaihtoehto voi houkutella vastaajia valitsemaan sen esimerkiksi epävarmuuden tai vastausväsymyksen vuoksi, mikä voi vaikuttaa vastausten jakautumiseen ja tulosten tulkintaan. (Tähtinen, Laakkonen & Broberg, 2020) Lisäksi joissain väittämissä käytetty sanamuoto saattoi jäädä tulkinnanvaraiseksi. Esimerkiksi ilmaisu "konkreettiset työvälineet" ei välttämättä ole kaikille vastaajille yksiselitteinen, mikä voi heikentää kysymysten reliabiliteettia.

Aineiston laadullinen analyysi toteutettiin pääosin yhden tutkijan toimesta, mikä voi lisätä subjektiivisen tulkinnan riskiä. Tämä korostaa analyysin läpinäkyvyyden ja perustelujen tärkeyttä.

5 Tulokset

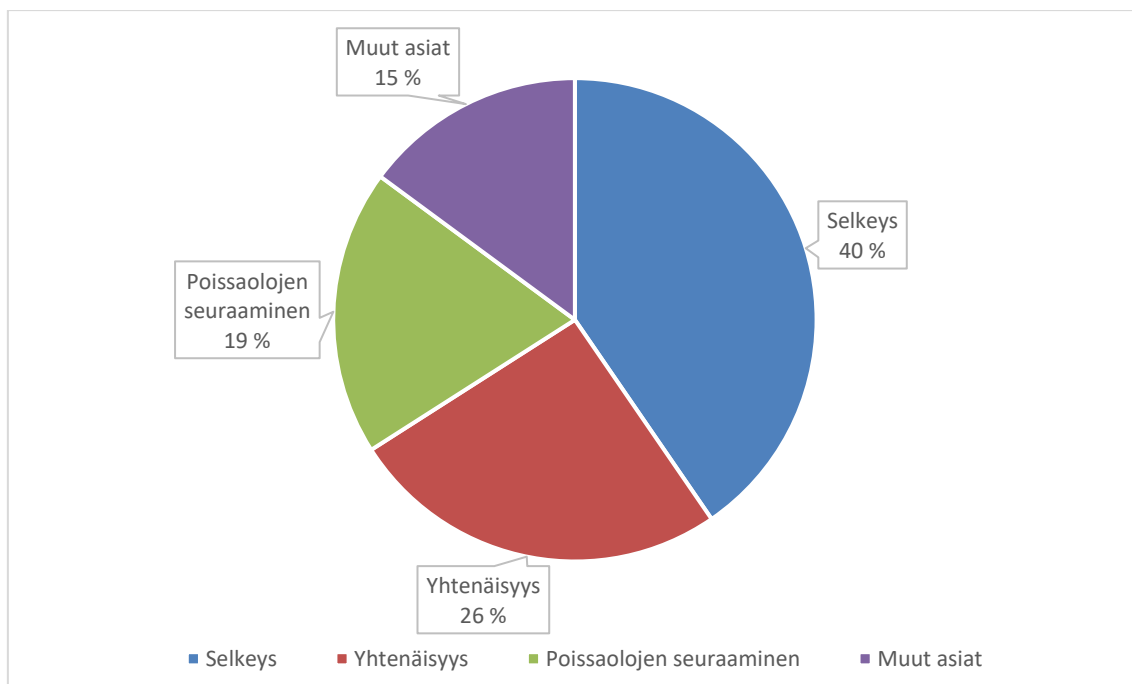
Tutkimuksen tuloksia käydään seuraavissa luvuissa läpi tutkimuskysymysten mukaisessa järjestyksessä.

5.1 Kokemukset läsnäolomallin käytettävyydestä ja hyödyistä

Taulukon 2 avulla voidaan tarkastella läsnäolomallin helppokäyttöisyyttä. Taulukossa 2 esitettävien summamuuttujien SM1, SM2 ja SM3 keskiarvot viittaavat siihen, että vastaajat kokevat materiaalien helppokäyttöisyyden, hyödyn omaan työhön ja mallin vaikutuksen poissaoloihin keskimäärin myönteisesti. Kuitenkin vastausten hajonnassa on eroja.

Läsnäolomallin materiaalien helppokäyttöisyys (SM1) ja koettu hyöty omaan työhön (SM2) näyttävät olevan melko tasaisesti jakautuneita (SM1 $kh = 2,25$, $v = -0,75$; SM2 $kh = 5,00$, $v = -0,05$) ja lähes symmetrisiä, mikä viittaa siihen, että useimmat vastaajat arvioivat nämä tekijät kohtuullisen samankaltaisesti (kts. taulukko 2). Läsnäolomallin materiaalien helppokäyttöisyyttä mittaavan summamuuttujan keskiarvo (ka) oli 11,20, kun suurin arvo oli 15, mikä viittaa siihen, että vastaajat ovat kokeneet materiaalin suhteellisen helppokäyttöiseksi. Summamuuttujan SM2 = Koettu hyöty omaan työhön keskiarvo oli 18,98, mikä tarkoittaa vastaajien kokevan mallin myös tuovan hyötyä omaan työhön.

Vastaajia pyydettiin myös kertomaan kokemuksiaan läsnäolomallin toimivuudesta avoimessa kysymyksessä. Vastausten alateemoittelut ja niiden prosenttiosuudet näkyvät kuviossa 3.

Kuvio 3. "Mikä läsnäolomallissa on mielestäsi toimivaa ja hyvää?" avointen vastausten alateemoittelun prosenttiosuudet (N = 47).

Kuten kuviosta 3 voi huomata, vastauksissa nousi selkeästi esille läsnäolomallin toimivuudessa sen selkeys ja yhtenäisyys. Kysymykseen vastanneista 40 % (N = 47) toi avoimissa vastauksissaan esille läsnäolomallin selkeyden helpottavan omaa toimenkuvaa ja sen tuovan selkänöjää poissaoloihin puuttumiseen. Selkeät ohjeistukset ja yhteiset säännöt, jotka ovat myös ilmoitettu huoltajille, koettiin helpottavan kodin ja koulun yhteistyötä poissaoloihin liittyen. Mallin koettiin tuovan selkeyttä myös siihen, ettei poissaoloihin puuttuminen ole vain opettajasta kiinni, vaan opettajat ovat velvoitettuja ottamaan yhteyttä huoltajiin tiettyjen poissaolorajojen ylityttyä. Läsnäolomallin koettiin tuovan myös selkeitä ohjeita, milloin ja miten poissaoloihin puututaan, sekä tuovan selkeyttä minkälaisia jatkotoimenpiteitä tulisi olla.

Yli neljäsosa vastaajista (26 %, N = 47) koki mallin tuoman yhtenäisyyden koulu- ja kuntatasolla myönteiseksi. Myös tässä ryhmässä korostettiin huoltajille jaettavan materiaalin, matalan kynnyksen yhteydenottojen sekä kodin ja koulun yhteistyötä tukevien vinkkien merkitystä. Yhteisten toimintamallien koettiin helpottavan opettajia tilanteissa, joissa poissaoloihin täytyy puuttua.

Poissaolojen seuraaminen nousi esiin omana alateemanaan (19 %, N = 47), jossa painotettiin sekä poissaolojen seuraamisen että niihin puuttumisen tärkeyttä. Vastauksissa korostui myös läsnäolon merkityksen esiin tuominen huoltajille sekä valmiiden viestipohjien hyödyllisyys kodin ja koulun välisessä viestinnässä.

Muut asiat -alateemassa (15 %, N = 47) läsnäolomallin materiaalien, koulutuksen ja sähköpostit kokonaistilanteen muistuttamisesta koettiin hyvänä asiana.

5.1.1 Opetushenkilöstön erot käytettävyyden kokemuksesta suhteessa heidän opetusvuosiinsa tai opettamiinsa luokkiin

Summamuuttujien keskiarvoja vertailtiin opetusvuosien ja opetettavien luokkien kesken. Vaikka 11–20 vuotta opettaneiden summamuuttuja *Koettu hyöty omaan työhön* (SM2) keskiarvo oli lähes kolme yksikköä korkeampi, kuin 0–10 vuotta opettaneiden, ja yhden yksikön korkeampi kuin yli 20 vuotta opettaneiden kesken, ei näiden väliltä löytynyt tilastollista merkitsevyyttä. Opetettavien luokkien kesken Muut ja erityisopettajien SM2 keskiarvo oli selkeästi korkeampi, kuin muiden opetettavien ryhmien, mutta tämäkään ei ollut tilastollisesti merkitsevää. Toisin sanoen opetusvuosilla tai opetettavalla luokalla ei havaittu tilastollisesti merkitsevää vaikutusta läsnäolomallin käytettävyyden kokemukseen.

5.1.2 Läsnaolomallin koettu vaikutus poissaoloihin

Läsnaolomallin vaikutusta poissaoloihin mitattiin summamuuttujan *Mallin vaikutus poissaoloihin* (SM3) avulla. Vastausten keskiarvo oli 5,04 ja keskihajonta 1,76 (katso taulukko 2). Suurin osa vastaajista ei kokenut suurta muutosta poissaoloissa, tai kokemus on ollut jonkin verran positiivinen. Koska hajonta on suuri ja jakauma vino ($v = 0,73$), osa vastaajista kokee mallin vaikuttaneen merkittävästi poissaolojen vähenemiseen, mutta toiset eivät havaitse juuri mitään muutosta. Tulos viittaa siihen, että läsnäolomallin vaikutus poissaoloihin on koettu vaihtelevana.

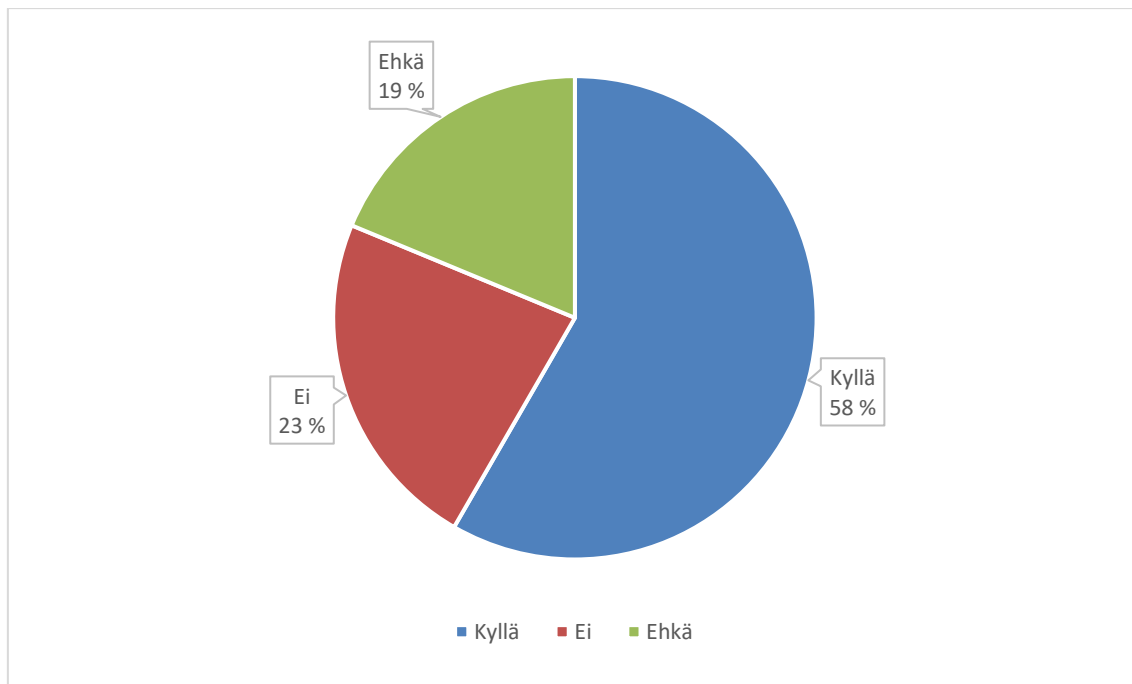
5.1.3 Läsnaolomallin suosittelu

Ristiintaulukoinnin (Crosstabs) perusteella läsnäolomallin selkeyden mainitseminen avoimissa vastauksissa (*Mikä läsnäolomallissa on mielestäsi toimivaa ja hyvää?*) oli yhteydessä mallin suositteluun: niistä vastaajista, jotka nostivat esiin selkeyden, 78,9 % suositteli mallia. Tämä viittaa siihen, että mallin koettu selkeys on yhteydessä mallin suositteluun ja se on tilastollisesti merkitsevä ($p = 0,014$).

Läsnäolomallin suosittelua tarkasteltiin suhteessa summamuuttujiin (SM1–SM3) t-testillä. Vastaajat jaettiin kahteen ryhmään sen mukaan, mainitsivatko he suosittelevansa mallia vai eivät. Vastaajat, jotka suosittelivat mallia, kokivat materiaalit keskimäärin selkeämmiksi ja helpommaksi käyttää ($ka = 12,29$; $kh = 1,49$), verrattuna vastaajiin, jotka eivät suositelleet mallia ($ka = 9,55$; $kh = 2,34$). Erot olivat tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$ ja $p = 0,004$), mikä viittaa siihen, että materiaaleihin liittyvä käyttökokemus on yhteydessä mallin suositteluun.

Myös mallin koettu hyödyllisyys työssä oli selkeästi yhteydessä suositteluun. Mallia suosittelevien hyödyllisyyden kokemuksen summamuuttujan (SM2) keskiarvo oli suurempi ($ka = 21,43$; $kh = 4,25$) kuin niiden, jotka eivät suositelleet ($ka = 14,27$; $kh = 3,10$). Ero oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < 0,001$).

Mallin koetussa vaikutuksessa poissaoloihin (SM3) ero oli pienempi: suosittelijoiden keskiarvo oli 5,43 ($kh = 5,43$), kun taas vastaajien jotka eivät suositelleet keskiarvo oli 4,00 ($kh = 1,26$). P-arvot (0,074 ja 0,024) viittaavat siihen, ettei ero ole tilastollisesti yhtä merkitsevä kuin ensimmäisessä (SM1 = *Läsnäolomallin helppokäyttöisyys*) ja toisessa (SM2 = *Koettu hyöty omaan työhön*) summamuuttujassa. Tämä tulos saattaa kuvata sitä, että mallin vaikutus poissaoloihin koetaan yksilöllisemmin tai se ei ole yhtä merkittävä peruste suosittelulle.

Kuvio 4. "Suositteletko läsnäolomallia muihin kouluihin?" avoimen kysymyksen vastausten alateemoittelun prosenttiosuudet (N = 48).

Kuviosta 4 on nähtävissä, kuinka suuri osa vastaajista suosittelee läsnäolomallia. Avoimet vastaukset on luokiteltu kolmeen ryhmään: ”kyllä suosittelee”, ”ei suosittele” ja ”ehkä suosittelee”. Avoimissa vastauksissa 58 % (N = 48) vastaajista suositteli läsnäolomallia muihinkin kouluihin sen selkeyden ja yhteisten toimintamallien takia. Vastauksissa tuotiin esille, kuinka poissaoloihin puuttuminen ei jää mallin avulla enää opettajan henkilökohtaisen harkinnan varaan, vaan jokaiselle on selkeä linja, mitä noudattaa. Laajalla alueella toimivat toimintamallit voivat myös helpottaa huoltajia paikkakunnan vaihtuessa, sekä mahdollisesti löytää ne oppilaat paikkakunnan vaihtuessa, joilla on ongelmia poissaolojen suhteen. Mallin hyviksi puoliksi nostettiin vielä tässä ryhmässä valmiit viestit koteihin, säännölliset muistutukset poissaolojen tarkastamisesta ja ennaltaehkäisemisen tärkeys.

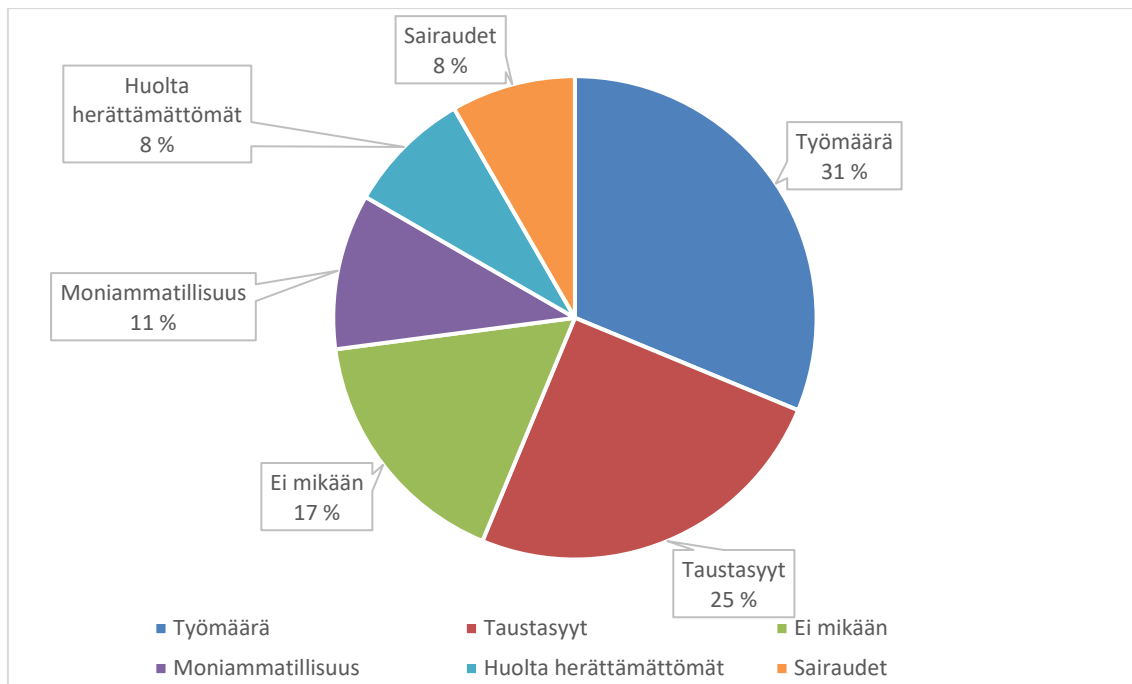
23 % (N = 48) vastaajista ei suosittelut läsnäolomallia muihin kouluihin esimerkiksi siksi, ettei koe läsnäolomallin antavan mitään lisää vanhaan toimintatapaan verrattuna. Ne, jotka eivät suosittele mallia muihin kouluihin, toivat myös esille, etteivät he opettajina pysty hoitamaan oppilaiden mielenterveyttä, tai asioita, jotka kuuluvat huoltajille tai sosiaalitoimelle. Mallin byrokraattisuus ja sen kankeus ottaa huomioon oppilaiden erilaisia elämäntilanteita nostettiin myös tässä ryhmässä esille. Tässä ryhmässä läsnäolomallin koettiin tulevan ylemmältä taholta kouluihin hienona ideana, jolla hallinnossa olevat ihmiset voivat

kuitata koulupoissaoloihin puuttumisen. Todellista hyötyä ei kuitenkaan kentällä koeta. Myös ylimääräinen papereiden täyttäminen ja Wilman toimimattomuus läsnäolomallin kanssa koettiin työläänä, minkä takia sitä ei myöskään suositeltu.

Ehkä -ryhmään (19 %, N = 48) kuuluivat vastaajat, jotka kertoivat suosittlevansa mallia, jos sitä vielä vähän hiottaisiin. Ehdotuksina olivat muun muassa poissaoloilmoitusten vähentäminen ja kodin kanssa tehtävän yhteistyön lisääminen, moniammatillisen tuen riittävyys ja ettei materiaaleja tarvitsisi tehdä itse.

5.2 Läsnaolomallissa koetut haasteet

Läsnaolomallissa koettuja haasteista kysyttiin avoimessa kysymyksessä, mitkä alateemoiteltiin. Kuviossa 5 esitetään vastaajien vastauksista muodostetut alateemat sekä kunkin alateeman osuus kaikista vastaajista. Vastaajista (N = 49) 48 vastasi tähän kysymykseen. Haasteellisimmiksi koettiin työmäärä (31 %, N = 48) ja taustasyyt (25 %, N = 48). Vastaajat kokivat kirjaamisen ja valmiiden materiaalien puuttumisen työllistävän entisestään. Vastaajat toivat myös esille Wilman ja mallin yhteensovittavuuden vaikeuden, mikä on työllistänyt lisää. Vastaajien mukaan Wilma ei laske poissaoloja automaattisesti, vaan ne täytyy kirjata erikseen. Järjestelmän koettiin olevan kömpelö poissaolojen kirjaamiseen, ja poissaolorajojen seuraaminen sekä poissaolojen laskeminen aiheuttivat ylimääräistä työtä. Vastaajat ovat myös kokeneet yhteydenotot huoltajiin työllistäviksi.

Kuvio 5. Läsnaolomallissa ongelmallisena koettujen vastausten alateemojen prosenttiosuudet (N = 48).

Ongelmallisena on pidetty myös materiaalien, kuten kotikirjeiden, puuttumista. Lisäksi poissaoloihin puuttumisen aikarajan epäselvyys on herättänyt huolta – kun selkeää ohjeistusta ei ole milloin puuttua poissaoloihin, voi käytännöt vaihdella koulun sisälläkin.

Vastaajat kokivat jäävänsä yksin ilman moniammatillista (11 %, N = 48) tukea, erityisesti sellaisten oppilaiden kohdalla, joilla on runsaasti poissaoloja. He toivat esiin, että mallin käyttöönotosta huolimatta poissaolot eivät ole vähentyneet, ja vahvan tuen saaminen on edelleen haastavaa.

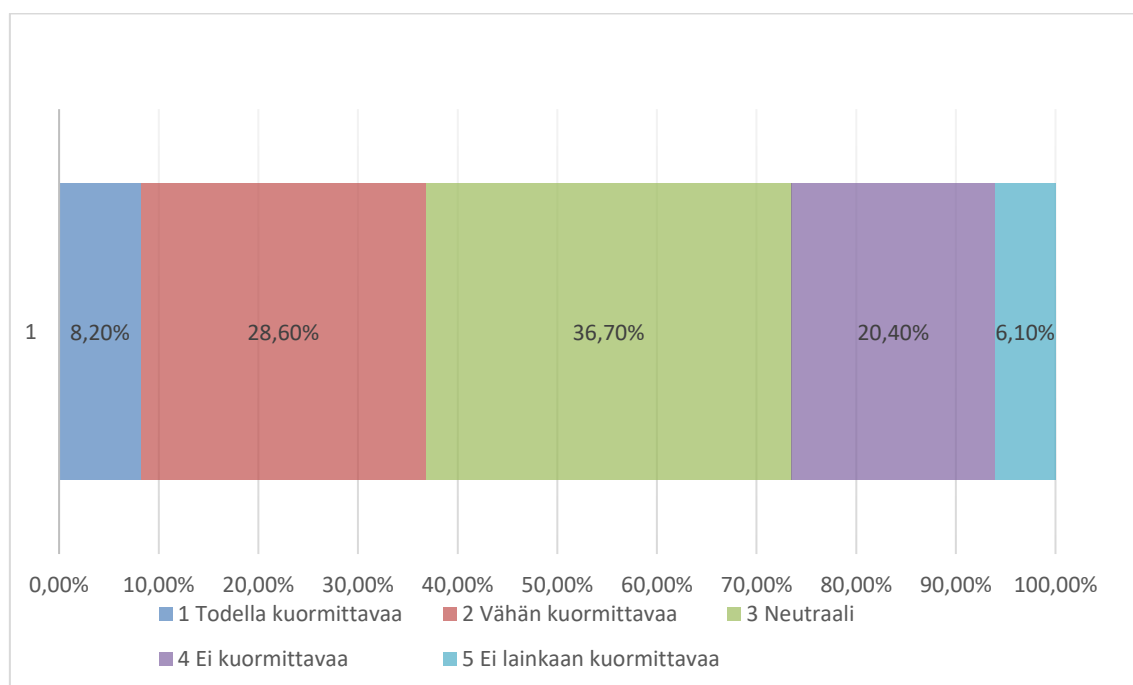
Läsnaolomallissa ongelmalliseksi on koettu poissaolorajojen täyttyminen nopeasti.

Kahdeksan prosenttia vastaajista (N = 48) mainitsi, että pelkästään sairausjaksot voivat täyttää poissaolorajat lyhyessä ajassa. Vastaajat kokivat myös turhauttavaksi sen, että kotiin täytyy ottaa yhteyttä poissaoloista, vaikka niiden syy olisi jo tiedossa. Osa opetushenkilöstöstä koki mallin rajoittavan luokanopettajan harkintavaltaa sekä kyseenalaistavan opettajan oppilaantuntemuksen. Esimerkiksi vastauksissa esitettiin, että joidenkin oppilaiden kohdalla jo 10 poissaolotuntia voi herättää huolta, kun taas toisilla 30 tuntia ei välttämättä aiheuta huolta lainkaan.

Vastaajista 25 % (N = 48) mainitsi läsnäolomallin kankeuden ottamaan huomioon oppilaiden erilaiset taustat ja poissaolojen syyt. Malli koetaan turhan mekaanisena, mikä ei huomioi oppijoiden erilaisuutta. Vastaajat toivat esille, että poissaoloista tulevat seuraamukset tulisi miettiä jokaisen oppilaan kohdalla yksilöllisesti, eikä mallin tuomalla kankealla tavalla. Mallin koettiin tukevan ensisijaisesti satunnaisesti lintsaavia oppilaita, sen sijaan että se auttaisi niitä, joilla on jo runsaasti poissaoloja tai vaikeuksia tulla kouluun. Mallin nähtiin painottavan liikaa poissaolojen seuraamista, sen sijaan että se keskittyisi ennaltaehkäisyyn, poissaolojen taustalla olevien syiden tunnistamiseen tai tuen tarjoamiseen jo ongelmiin ajautuneille oppilaille.

5.2.1 Kuormittavuuden kokemus

Vastaajia pyydettiin arvioimaan, kuinka kuormittavaksi he kokevat KouluKunnossa läsnäolomallin omassa työssään. Arviointi tehtiin Likert-asteikolla 1–5 (1 = ei lainkaan kuormittava, 5 = erittäin kuormittava). Kuviossa 6 nähdään vastausjakaumat. Suurin osa vastaajista kokivat kuormittavuuden neutraalina (36,7 %, N = 49), kun taas 28,6 prosenttia vastaajista (N = 49) koki tämän vähän kuormittavana.

Kuvio 6. Läsnäolomallin kuormittavuuden kokemus Likert-asteikolla (N = 49).

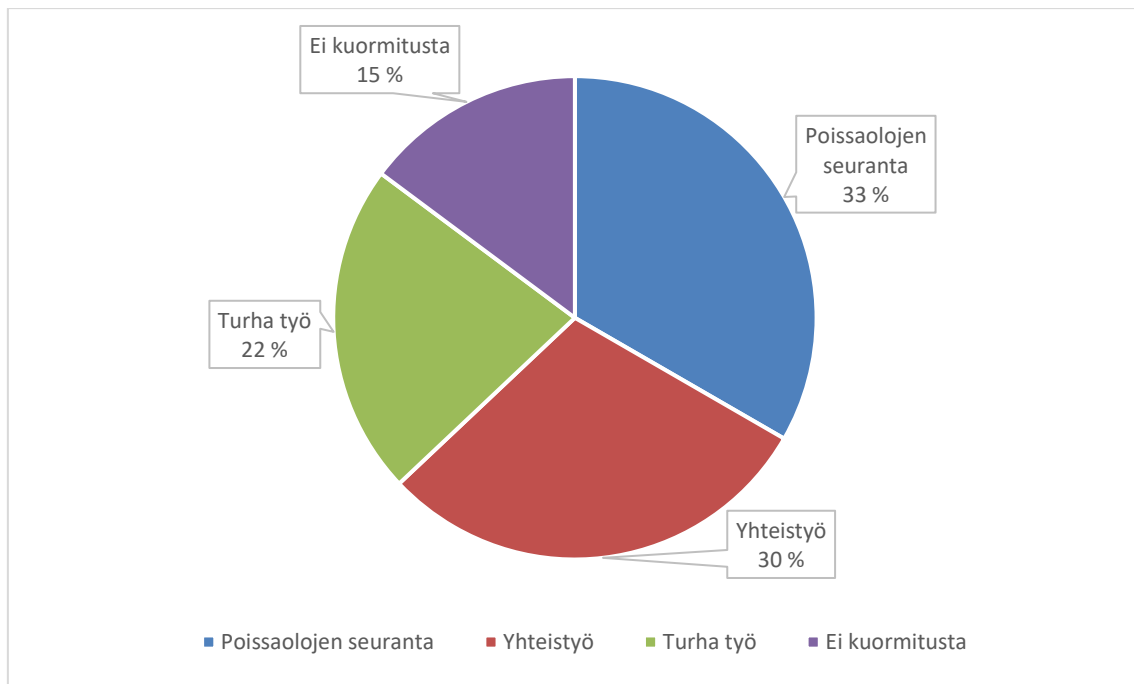
Vastausten keskiarvo oli 2,88 ($kh = 1,03$), mikä viittaa siihen, että vastaajat kokivat mallin kuormittavuuden keskimäärin melko vähäiseksi. Arvon jakauma oli hieman oikealle vinoutunut ($v = 0,34$), mutta se on edelleen lähellä normaalijakaumaa. Opetusvuosien ja kuormittavuuden kokemuksen välillä ei havaittu suuria eroja, eivätkä erot olleet tilastollisesti merkitseviä. Vaikka opetettavien luokka-asteiden välillä kuormittavuuden kokemuksessa oli pieniä vaihteluita, eivät neäkään olleet tilastollisesti merkitseviä.

Kuormittavuuden kokemuksessa havaittiin tilastollisesti merkitseviä eroja summamuuttujien välillä (kts. taulukko 4). Väittämistä muodostettuja summamuuttujia ja kuormittavuuden kokemusta verrattiin riippumattomien ryhmien t-testillä. Taulukossa 4 kuormittavuutta kuvaavat numerot tarkoittavat 1 = kuormittavaa, 2 = ei kuormittavaa. Summamuuttujassa 1 (*SM1 = Läsnaolomallin helppokäyttöisyys*) niiden vastaajien, jotka kokivat mallin kuormittavaksi (1), keskiarvo oli 10,69, kun taas niiden, jotka eivät kokeneet sitä niin kuormittavaksi (2), keskiarvo oli 12,62 ($p = 0,007$; Cohenin $d = -0,91$). Summamuuttujassa 2 (*SM2 = Koettu hyöty omaan työhön*) kuormittavuutta kokevien vastaajien keskiarvo oli 17,97 ja ei-kuormittavuutta kokevien 21,77 ($p = 0,017$; Cohenin $d = -0,79$).

Taulukko 4. Summamuuttujien ja kuormittavuuden kokemuksen välinen yhteys (N = 49).

Summamuuttujat	Kuormittavuus	N	ka	kh	Cohens d	p-arvo
SM1	1	36	10,69	2,34	-0,91	0,007
	2	13	12,62	1,19		
SM2	1	36	17,97	4,88	-0,80	0,017
	2	13	21,77	4,36		
SM3	1	36	4,89	1,77	-0,33	0,318
	2	13	5,46	1,71		

Tulosten perusteella voidaan siis todeta, että mitä enemmän vastaajat kokivat läsnäolomallin kuormittavana, sitä heikommaksi he arvioivat materiaalien helppokäyttöisyyden (SM1) ja hyödyllisyyden omassa työssään (SM2). Toisin sanoen, ne vastaajat, jotka kokivat materiaalin helppokäyttöiseksi, kokivat mallin myös vähemmän kuormittavaksi. Ryhmien välinen ero oli keskiarvoissa noin kahdesta kolmeen yksikköä, ja ero oli tilastollisesti merkitsevä ($p = 0,007$, $p = 0,017$).

Kuvio 7. Kuormittavuuden kokemuksen avointen vastausten alateemoittelun prosenttiosuudet ($N = 28$).

Vastaajilta kysyttiin myös avoimessa kysymyksessä, mitkä tekijät he kokivat kuormittaviksi. Kysymykseen vastasi 49 vastaajasta vain 28. 33 % ($N = 28$) vastaajista koki poissaolojen jatkuvan seuraamisen kuormittavana. Vastaajat toivat esille avoimissa vastauksissaan, ettei Wilma seuraa poissaoloja tai ilmoita, kun poissaolorajat ylittyvät. Poissaolojen erillinen laskeminen ja merkitseminen koettiin kuormittavaksi. Eräs vastaaja toi myös esille, että mallissa keskitytään liikaa tuntimääriin, ja itse oppilas jää henkilönä sivurooliin. Myös tarkkojen päivämäärien puuttuminen poissaoloihin puuttumiselle koetaan kuormittavana, ja riittävän ajoissa reagoiminen saattaa unohtua.

Yhteistyö (30 %, $N = 28$) huoltajien kanssa koetaan aikaa vieväksi ja kuormittavaksi. Myös toimimaton yhteistyö psykologien tai muun moniammatillisen henkilöstön kanssa koetaan kuormittavana. Eräs vastaajista koki, että opettajien odotetaan olevan opettajan lisäksi psykologeja, sosiaalityöntekijöitä ja sairaanhoitajia. Toinen vastaaja kertoi voivansa tarjota pedagogisia ratkaisuja, mutta koska psykologin palveluita ei ole, palaverit huoltajien kanssa tuntuvat jäävän turhiksi.

Osa vastaajista koki turhan työn (22 %, $N = 28$) kuormittavan. Turhaksi työkseksi he kuvailivat tilanteita, joissa huoltajiin täytyy ottaa yhteyttä, vaikka oppilaan poissaolojen syyt ovat

selkeät, toimenpiteistä on jo sovittu, tai poissaoloista ei ole huolta. Näiden asioiden kirjaaminen koetaan myös turhaksi. Eräs vastaaja kommentoi myös turhan kirjaamisen vievän aikaa ja resursseja oikeiden ongelmien puuttumiseen. 15 % (N = 28) vastaajista kertoivat, etteivät koe mitään kuormittavaksi.

6 Pohdinta

Seuraavissa luvuissa syvennyttään tutkimustuloksiin ja verrataan niitä aikaisempiin tutkimuksiin. Lisäksi pohditaan tämän tutkimuksen rajoitteita sekä esitetään mahdollisia jatkotutkimusehdotuksia.

6.1 Tutkimuksen tulokset suhteessa aiempaan tutkimukseen

Tässä tutkimusjoukossa KouluKunnossa-hankkeen läsnäolomallin kokemukset olivat pääosin positiivisia, vaikka kritiikkiä ja huomioita nousikin vastauksissa esille. Yhteiset toimintamallit, selkeät rajat poissaoloihin puuttumiselle ja roolien jako koettiin hyvänä. Erityisesti huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät materiaalit ja ohjeistukset nousivat esiin monissa vastauksissa. Vastaajat kokivat huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön olevan helpompaa, kun yhteiset linjaukset ja toimintamallit on jo kerrottu huoltajille etukäteen. Myös yhteydenotot huoltajiin koettiin olevan helpompia poissaolorajojen ylittyessä, kun siihen on yhteinen velvoitettu linjaus. Vastauksissa nousi esiin myös läsnäolon tärkeyden korostamista huoltajille. Oppilaan kouluun kiinnittyminen on tärkeä osa poissaolojen ennaltaehkäisyä (Virtanen, 2016) ja siihen olisi hyvä kiinnittää enemmän huomiota. Tulokset ovat myös linjassa Markkasen ja Pusan (2023b) tekemän haastattelun kanssa, missä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö koettiin helpompana, kun siihen oli selkeät ohjeistukset.

Vastaajien välillä oli eroja läsnäolomallin tarjoaman materiaalien hyödyllisyyden kokemusten kanssa. Osa kertoi vastauksissaan valmiiden materiaalien ja kotiin lähetettävien kirjeiden helpottaneen työtä, kun taas osa kertoi nimenomaan valmiiden materiaalien puuttumisen kuormittavan ja lisäävän työtä. Tässä tutkimuksessa hankkeeseen osallistuneiden kuntien välisiä eroja ei tutkittu vastaajien vähyyden takia. Nämä vastaukset kuitenkin herättävät kysymyksen, onko kuntien tai koulujen välillä eroja materiaaleissa tai toimintatavoissa? KouluKunnossa-hankkeen sivuilta löytyy paljon materiaalia poissaolojen taustasyiden kartoittamiseen (Koulupoissaolojen oireet ja syyt – kartoituslomake, Koulupoissaolokysely, Koulunkäyntikyvyn arviointiseula) ja varhaisen puuttumisen oppaat poissaoloihin sekä opettajalle että huoltajille. Sivuilta löytyy myös paljon materiaalia tukemaan oppilaiden kouluun kiinnittymistä ja tietoa siitä, mitkä asiat vaikuttavat oppilaan kouluun kiinnittymiseen. (KouluKunnossa, 2025) Suoranaisia valmiita viestejä koteihin poissaolorajojen ylittyessä ei ainakaan nettisivuilta löydy. Vaikka nettisivuilta löytyy paljon

tietoa ja materiaaleja, ne ovat usean klikkauksen ja hakemisen takana. Poissaolojen lisääntyessä sopivien materiaalien etsiminen voi muun työn ohella tuntua kuormittavalta. Materiaalien käytön sujuvoittamiseksi sisältöihin olisi hyvä perehtyä yhteisesti ja ohjata henkilöstö käyttämään niitä. Koulussa voisi myös olla nimetty henkilö, joka tuntee materiaalit hyvin ja tukee kollegoita tarvittaessa. Pusan ja Markkasen (2023) haastattelujen perusteella opetushenkilöstö toivoi koulutusta poissaoloihin liittyvistä toimintamalleista sekä riittäviä resursseja niiden ylläpitämiseen. Luokanohjaajat kokivat aikaa olevan liian vähän poissaoloihin puuttumiseen ja niiden seuraamiseen (Markkanen & Pusa, 2023b). Kun aikaa on rajoitetusti, selkeät, yksinkertaiset ja toimivat toimintamallit helpottavat opettajan työn kuormitusta.

Tutkimuksessa ei havaittu tilastollisesti merkitsevää yhteyttä opetettavalla vuosiluokalla tai opettajan työkokemuksella ja läsnäolomallin käytettävyyden kokemuksilla. Vastaajista selkeästi suurin osa oli kuitenkin yläkoulun opettajia. Tämä saattaa johtua siitä, että esimerkiksi lintsaamiset lisääntyvät yläkouluun siirtyessä (Pelkonen & Virtanen, 2021), joten aihe on ollut lähempänä heidän arkeansa. On kuitenkin tärkeää, että poissaoloja ja sen vaikutuksia käsitellään myös alakoulusta lähtien, sillä kouluun kiinnittyminen alkaa sieltä.

Suurin osa vastaajista (58 %, N = 49) suositteli läsnäolomallia muihinkin kouluihin sen selkeyden ja yhtenäisten toimintatapojen takia. Sen on koettu selkeyttävän omaa työnkuvaa, olevan tasapuolinen kaikille oppilaille ja läsnäolomallin tarkoitus ennaltaehkäisevänä työvälineenä tunnistettiin vastaajien keskuudessa. 23 % (N = 49) vastaajista ei kuitenkaan suosittelut mallia. Tässä vastaajajoukossa malli koettiin turhan kankeana. Mallin ei koettu tuovan mitään konkreettista tai uutta tukea poissaoloihin puuttumiseen. Sen ei koettu auttavan tilanteissa, missä oppilaalla on jo runsaasti poissaoloja tai haasteita mielenterveyden kanssa. Näissä vastauksissa tuotiin myös esille, kuinka kouluilta vaaditaan yhä enemmän toimenpiteitä, mitkä kuuluvat huoltajille tai sosiaalitoimelle. Mallin koettiin lisäävän työtä, ei helpottavan sitä.

Läsnäolomallin vaikutus poissaoloihin koettiin vaihtelevana. Pääosin vastaajat eivät kokeneet poissaoloissa tapahtuneen suurempia muutoksia. Läsnäolomallin vaikutuksia poissaoloihin ei kuitenkaan voi vielä arvioida sen suuremmin, sillä uusiin toimintamalleihin sopeutuminen vaatii aikaa ja tukea (Pusa & Markkanen, 2023). Mallin vaikutukset poissaoloihin voivat näkyä selkeämmin vasta myöhemmin.

Haasteelliseksi läsnäolomallissa koettiin sen lisäämä työmäärä ja poissaolot, jotka eivät aiheuta huolta, tai ovat tulleet selkeästi pitkistä sairastelujaksoista. Flunssakausina poissaolot täyttyvät nopeasti. Yhteydenotot koteihin huolta herättämättömistä poissaoloista, kuten sairauksista, koettiin turhina, kuormittavina ja työllistävänä. Olisiko malliin tarpeen lisätä erillinen mittari sairauspoissaolojen seuraamiseen, johon liittyisi omat toimintatavat poissaoloihin puuttumiseksi ja koulunkäynnin tukemiseksi? Vaikka oppilaiden näkökulmasta järjestelmä on tärkeä ja hyödyllinen, opettajien työssäjaksamisen kannalta se voi muodostua ongelmalliseksi. Osa opetushenkilöstöstä kokee, että järjestelmä lisää heidän työkuormaansa tilanteessa, jossa työn vaatimukset ovat jo valmiiksi korkealla. Lisäksi vallitsee puhetapa, jossa koululta odotetaan ratkaisua lähes kaikkiin yhteiskunnallisiin ongelmiin – ja tämä asettaa lisäpainetta opetushenkilöstölle.

Tekninen kankeus poissaolojen merkinnässä vaikutti myös vastaajien ajatukseen siitä, että suosittelevatko he mallia muihin kouluihin. Poissaolojen seuranta ei ole yhteensopiva Wilman kanssa, mikä lisää manuaalista kirjaamistyötä. Vastauksista nousi esiin edelleen epäselvyyksiä poissaolorajoista ja siitä, milloin poissaoloihin tulisi puuttua. Jopa koulujen sisällä saattoi olla eroja sen suhteen, milloin toimenpiteisiin ryhdytään. Ne vastaajat, ketä vastasivat ”Ehkä” suosittelevansa mallia, sanoivat mallin kaipaavan hiomista, jotta he voisivat suositella sitä. He toivoivat lisää valmiita materiaaleja ja moniammatillista tukea, jotta mallista olisi enemmän hyötyä. Eräs kehitysehdotus oli, että poissaoloilmoitusten määrää vähennettäisiin ja sen sijaan lisättäisiin kodin ja huoltajien suuntaan tehtävää työtä, jossa korostetaan koulunkäynnin merkitystä. Vaikka läsnäolomallin käyttöönotossa ei tässä aineistossa koettu suurta kuormitusta, avoimissa vastauksissa esiin nousseita kuormitustekijöitä voisi vähentää lisäkoulutuksella, tarkentamalla toimintaohjeita ja parantamalla poissaoloihin liittyvää kirjaustapaa.

Yksittäisten oppilaiden kohdalla läsnäolomalli näyttäytyy toimivana ja yksityiskohtaisena työkaluna etenkin silloin, kun oppilaan taustalla on todellisia huolia, kuten syrjäytymisriski tai perhetilanteeseen liittyviä ongelmia, esimerkiksi päihteiden käyttöä. Tällaisissa tapauksissa malli tarjoaa rakenteita, jotka tukevat oppilasta ja ohjeistavat opetushenkilöstöä jatkotoimenpiteisiin. Vaikka mallissa korostetaan moniammatillista yhteistyötä, vastaajat ovat kokeneet sen käytännössä hankalana. Moniammatillista tukea on ollut vaikea saada, ja osa opetushenkilöstöstä on kokenut jäävänsä yksin kamppailemaan poissaolojen kanssa. Nämä

vastaukset ovat linjassa Markkasen ja Pusan (2023b) tekemien aiempien haastatteluiden kanssa, joissa opetushenkilöstö on tuonut esille moniammatillisen yhteistyön vaikeutumisen - etenkin hyvinvointialueuudistuksen myötä. (Markkanen & Pusa, 2023b) KouluKunnossa-hankkeen sivuilla ei suoraan määritellä rooleja eri toimijoille, kun oppilaan poissaoloihin tulee puuttua. Hankkeen materiaaleissa mainitaan, että vastuista voidaan sopia yhteisesti, mutta selkeitä roolijaotteluita ei ole määritelty. (KouluKunnossa, 2025)

Lopuksi voidaan todeta läsnäolomallin tuoneen selkeyttä poissaoloihin puuttumiseen ja siinä olevan paljon hyvää, mutta kehitettävääkin löytyi. Vastaajat kokivat poissaoloihin puuttumisen ja seuraamisen vievän aikaan, mitä voisi helpottaa tekniset parannukset poissaolojen seurannassa, selkeämmät ja yksityiskohtaisemmat ohjeistukset poissaolorajoihin sekä millä aikataululla poissaoloihin puututaan. Tekniset parannukset jättäisivät myös aikaa oppilaiden kohtaamiselle. Selkeä, ja mahdollisesti jo valmis, roolijako moniammatillisessa yhteistyössä auttaisi kutakin toimijaa hahmottamaan oman vastuunsa ja tehtävänsä. Ilman selkeitä vastuita, palaverit voivat jäädä tuloksettomiksi, jos tehtävien jako ei synny luonnollisesti. Kuten aiemmissa haastatteluissa (Markkanen & Pusa, 2023b) ja tässä tutkimuksessa tuli ilmi, moniammatillinen yhteistyö koetaan haastavana. Sen sijaan, ja sen lisäksi, voitaisiin keskustella tiimityöskentelystä luokkien ja opettajien kesken, mistä puhuttiin myös Markkasen ja Pusan (2023b) haastatteluissa. Esimerkiksi kahden luokan opettajat voisivat olla yhtä lailla vastuussa toistensa luokkien kanssa, jolloin vastuu ei kasautuisi täysin yhdelle opettajalle. Toista opettajaa voisi tarpeen tullen konsultoida, ja yhteydenpito huoltajiin voitaisiin tehdä yhteisesti. Tämän tulisi olla läpinäkyvää myös huoltajille. Vastuuta voisi jakaa myös laaja-alaisen erityisopettajan kanssa. Vastuun ja tehtävien jakaminen, sekä kollegiaalinen tuki voisi vähentää kuormituksen kokemusta. Lisäksi tämä takaisi turvan, jos huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä esiintyisikin haasteita.

6.2 Tutkimuksen rajoitteet ja jatkotutkimusehdotukset

Uusien toimintamallien juurruttaminen vaatii aikaa ja resursseja, eikä läsnäolomallin vaikuttavuutta poissaoloihin tai opetushenkilöstön kokemuksiin sen hyödyistä tai kuormituksesta omaan työhön voida vielä täysin arvioida. Uusien tapojen käyttöön ottaminen voi usein tuntua myös raskaalta aluksi, ennen kuin sen todellisia hyötyjä voidaan tunnistaa. Tutkimuksen otoskoko jäi melko pieneksi (N = 49), mikä rajoittaa tilastollisten yleistysten

tekemistä ja heikentää kvantitatiivisten tulosten luotettavuutta. Tämän vuoksi tuloksia tulee tulkita kontekstisidonnaisesti, eikä niitä voida yleistää laajemmin.

Tutkimuksen yhteydessä oltiin yhteydessä KouluKunnossa-hankkeen toimijoihin, joiden kanssa keskustellessa tuli ilmi, että opetushenkilöstö voi olla väsynyt vastaamaan kyselyihin. Väsymys kyselyihin vastaamiseen voi hyvin vaikuttaa tämän tutkimuksen vastaajamääriin. Osa rehtoreista sekä vastaajista kertoi tutkimusaiheen olevan mielenkiintoinen ja hyvä, mikä voisi tarkoittaa opetushenkilöstön kokemuksen kartoittamiselle läsnäolomallista tai KouluKunnossa-hankkeesta olevan tarvetta. Toisaalta tämän tutkimuksen vähäinen vastaajamäärä herättää myös kysymyksen siitä, kuinka sitoutuneita opetushenkilöstö on läsnäolomallin tuomiin uusiin toimintatapoihin, ja mikä taas tukisi opetushenkilöstöä sitoutumaan niihin. Hankkeen ulkopuolelta tulevat kyselyt voivat kuitenkin tuoda uusia näkökulmia. Vastaajat saattavat vastata avoimemmin ulkopuolisen tahon laatimiin kyselyihin kuin hankkeen itsensä toteuttamiin kyselyihin. Ulkopuolelta tulleisiin kyselyihin voi kuitenkin vastata myös ne, jotka kokevat mallin negatiivisena ja haluavat päästä purkamaan tunteitaan. Tällöin tutkimus ei edusta koko joukkoa ja läsnäolomallin positiivisena kokeneiden kokemukset jäävät varjoon.

Tutkimuksessa nousi esiin huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tärkeys. Osa koki läsnäolomallin helpottavan huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä, mutta osa koki sen silti kuormittavaksi. Tätä olisi hyvä tutkia lisää ja pohtia, mitkä asiat tukisivat opettajien ja huoltajien välistä yhteistyötä.

Jatkossa voisi olla hyödyllistä tutkia kuntien ja koulujen välisiä eroja läsnäolomallin materiaalien käytössä ja millaisia materiaaleja kouluissa käytetään. Osa vastaajista koki valmiiden materiaalien olevan hyödyllisiä, kun osa taas koki niiden puutteen kuormittavana. Näiden erojen syitä voisi tarkastella ja sen mukaan yhtenäistää enemmän toimintamalleja ja materiaaleja koulujen välillä.

Lisäksi tulevaisuudessa voisi olla hyödyllistä tutkia, onko opetushenkilöstön kouluun kiinnittymistä vahvistavalla työllä yhteyttä poissaolojen määrään. Läsnäolomalli tarjoaa Hyvinvoinnin vuosikellon yhteydessä valmiita harjoituksia, mitkä tukevat kouluun kiinnittymistä. Jos näitä harjoituksia tehdään säännöllisesti, millaisia vaikutuksia sillä on kouluun kiinnittymiseen ja sitä kautta poissaoloihin.

Vaikka tässä tutkimuksessa otanta oli pieni, selkeät toimintamallit poissaoloihin puuttumiseen ja huoltajien tiedottaminen poissaolokäytännöistä etukäteen nousi selkeästi esille omaa työtä tukevinä asioina. Toimintamallien tullessa tutuiksi ja mahdollisten digitaalisten työkalujen kehittäminen poissaolojen kirjaamista varten, lisäisivät aikaa nimenomaan läsnäoloon ja oppilaiden kohtaamiseen, mikä on yksi tärkeimmistä asioista poissaolojen ennaltaehkäisemiseen (Hendron & Kearney, 2016). Aikaa oppilaiden kohtaamiselle tulisi aina löytyä, mutta niin myös opetushenkilöstön kollegiaaliselle kohtaamiselle.

Lähteet

- Brander, A. (2025). Poissaolojen suunnitelmallinen ennaltaehkäiseminen, seuranta ja niihin puuttuminen opetuksen järjestäjien opetussuunnitelmissa ja toimintamalleissa: Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden päivitys 2023 (Raportit ja selvitykset 2025:2). Opetushallitus.
- Bryman, A. (2007). Barriers to integrating quantitative and qualitative research. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(1), s. 8–22. <https://doi.org/10.1177/2345678906290531>
- Gubbels, J., van der Put, C., & Assink, M. (2019). Risk Factors for School Absenteeism and Dropout: A Meta-Analytic Review. *Journal of Youth and Adolescence*, 48, s. 1637–1667.
- Haukilahti, P., Hietala-Rasku, P., Häyry, M., Jaakkola, T., Suni, K., Valjakka, S. & Sergejeff, J. (2023). Oppimisen esteettömyys ja saavutettavuus vahvistaa läsnäoloa. Teoksessa: Yhteisellä koulutiellä: Käsikirja perusopetuksen oppilaiden läsnäolon tukemiseen ja poissaolojen vähentämiseen, toim. Johanna Sergejeff, s. 24–25. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Hendron, M., & Kearney, C. A. (2016). School climate and student absenteeism and internalizing and externalizing behavioral problems. *Children & Schools*, 38(2), s. 109–116. <https://doi.org/10.1093/cs/cdw009>
- Karila, K., Lipponen, L., & Pyhältö, K. (toim.) (2013). Päiväkodista peruskouluun. Siirtymät varhaiskasvatuksen, esi- ja alkuopetuksen rajapinnoilla. OPH: Raportit ja selvitykset 2013:17.
- Kearney, C. A. (2008a). *Helping school refusing children and their parents: A guide for school-based professionals*. Oxford University Press.
- Kearney, C. A. (2008b). An interdisciplinary model of school absenteeism in youth to inform professional practice and public policy. *Educational Psychology Review*, 20(3), s. 257–282. <https://doi.org/10.1007/s10648-008-9078-3>

Kearney, C. A. (2008c). School absenteeism and school refusal behavior in youth: A contemporary review. *Clinical Psychology Review*, 28(3), s. 451–471.

<https://doi.org/10.1016/j.cpr.2007.07.012>

Kearney, C. A., & Graczyk, P. (2013). A Response to Intervention Model to Promote School Attendance and Decrease School Absenteeism. *Child Youth Care Forum*, 43, s. 1–25.

KouluKunnossa. (2025) KouluKunnossa-kehittämistyö. <https://www.koulukunnossa.fi/>, luettu 28.1.2025.

Lepistö, J. (14.3.2025). Minttu Ripatti sidottiin lukion kolmantena päivänä nippusiteillä aitaan kiinni – alkoi uskomaton seikkailu työmarkkinoilla. *MTV Uutiset*.

<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/minttu-ripatti-sidottiin-lukion-kolmantena-paivana-nippusiteilla-aitaan-kiinni-alkoi-uskomaton-seikkailu-tyomarkkinoilla/9117618>, luettu 23.3.2025.

Markkanen, E.-L. (2023). Kouluun kiinnittyminen ja koulupoissaolot ilmiönä. Teoksessa: *Yhteisellä koulutiellä: Käsikirja perusopetuksen oppilaiden läsnäolon tukemiseen ja poissaolojen vähentämiseen*, toim. Johanna Sergejeff, s. 11–24. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Markkanen, E.-L., & Pusa, A.-M. (2023a). Sitouttavan kouluyhteisötyön arviointi: Arvioinnin loppuraportti (Julkaisut 20:2023). Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.

Markkanen, E.-L., & Pusa, A.-M. (2023b). Luokanohjaajuus vaatii opettajilta monenlaista osaamista – yläkoulun luokanohjaajien kokemuksia työtä tukevista rakenteista, kouluun kiinnittymisen tukemisesta sekä poissaoloihin puuttumisesta (Tiivistelmät 14:2023). Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.

Markkanen, E.-L., Saarinen, J., & Rumpu, N. (2022). Toimintamallit poissaolojen ehkäisemiseen, puuttumiseen ja seurantaan perusopetuksessa: Sitouttavan kouluyhteisötyön alkukartoituksen tuloksia. *Tiivistelmät 3:2022*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.

Melander, K., Kortteisto, T., Hermanson, E., Kaltiala, R., Mäki-Kokkila, K., Kaila, M., & Kosola, S. (2022). The perceptions of different professionals on school absenteeism and the role of school health care: A focus group study conducted in Finland. *PLoS ONE*, 17(2).
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0264259>

Määttä, S., Pelkonen, J., Lehtisare, S., & Määttä, M. (2020). *Kouluakäymättömyys Suomessa. Vaativan erityisen tuen VIP-verkoston tilannekartoitus*. Vantaa: Opetushallitus.

Opetushallitus. Perusopetuksen oppilaiden poissaolot. <https://www.oph.fi/fi/teemat-ja-kehittaminen/perusopetuksen-oppilaiden-poissaolot>, luettu: 23.3.2025.

Pelkonen, J., & Virtanen, T. (2021). Nuorten kouluopissaolot – kurkistus koulupoissaolokäsitteisiin ja -tekijöihin sekä tukitoimiin. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti*, 31(1), s. 68–77.

Perusopetuslaki 628/1998. (1998). Finlex.
https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1998/628#chp_7__sec_26__heading, luettu: 15.1.2025.

Pusa, A.-M., & Markkanen, E.-L. (2023). Erilaisia lähestymistapoja ja vaihtelevia asenteita – opetuksen järjestäjien kokemuksia poissaoloihin liittyvien toimintatapojen kehittämistä (Tiivistelmät 13:2023). Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.

Sergejeff, J. (2023a). Kansalliset suuntaviivat tukevat toimintamallien laadintaa ja paikallista toimeenpanoa. Teoksessa: *Yhteisellä koulutiellä: Käsikirja perusopetuksen oppilaiden läsnäolon tukemiseen ja poissaolojen vähentämiseen*, toim. Johanna Sergejeff, s. 42–47. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Sergejeff, J. (toim.). (2023b). *Yhteisellä koulutiellä: Käsikirja perusopetuksen oppilaiden läsnäolon tukemiseen ja poissaolojen vähentämiseen* (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:27). Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (uudistettu laitos)*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tähtinen, J., Laakkonen, E., & Broberg, M. (2020). Tilastollisen aineiston käsittelyn ja tulkinnan perusteita (2. uudistettu painos). Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. (Kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja C: 22)

Vehkalahti, K. (2019). Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsingin yliopisto.
<https://doi.org/10.31885/9789515149817>

Virtanen, T. (2016). Student engagement in Finnish lower secondary school. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social research 562. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6783-3>

Virtanen, T. (2017). Näkökulmia oppilaan kouluun kiinnittymiseen. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti: NMI-bulletin, 27(2), s. 4–13.

Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Kyselylomakkeen laatiminen.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvanti/kyselylomake/laatiminen/>, luettu: 22.2.2025.

Liitteet

Liite 1. Väittämät ja väittämien väliset korrelaatiot.

Taulukko 5. Kyselylomakkeessa olleet väittämät ja niiden lyhenteet.

Lyhenteet	Väittämät
V1	Läsnäolomalli on selkeä.
V2	Olen saanut apua ja tukea läsnäolomallista omaan työhöni.
V3	Ymmärrän paremmin poissaolojen taustasyitä.
V4	Poissaoloihin puuttuminen on selkeämpää läsnäolomallin materiaalin avulla.
V5	Poissaolot ovat vähentyneet hankkeen myötä.
V6	Poissaoloissa ei ole tapahtunut muutoksia.
V7	Tapani puuttua poissaoloihin on muuttunut hankkeen myötä.
V8	Läsnäolomallin materiaalit ovat helposti löydettävissä.
V9	Koen, että läsnäolomallin materiaalin avulla minun on helpompi ennaltaehkäistä poissaoloja.
V10	Läsnäolomalli on antanut minulle konkreettisia työvälineitä puuttua poissaoloihin.
V11	Läsnäolomalli on antanut minulle konkreettisia työvälineitä seurata poissaoloja.

Taulukko 6. Väittämien väliset korrelaatiokertoimet ja niiden tilastollinen merkitsevyys.

		V1	V2	V3	V4	V5	V6	V7	V8	V9	V10	V11
V1	r	1,00	0,43	0,26	0,54	0,13	-0,10	0,12	0,43	0,29	0,25	0,28
	p-arvo		0,002	0,07	<,001	0,36	0,49	0,43	0,002	0,05	0,08	0,05
V2	r	0,43	1,00	0,60	0,62	0,54	-0,22	0,28	0,50	0,59	0,65	0,54
	p-arvo	0,002		<,001	<,001	<,001	0,13	0,05	<,001	<,001	<,001	<,001
V3	r	0,26	0,60	1,00	0,51	0,56	-0,21	0,29	0,44	0,58	0,46	0,36
	p-arvo	0,07	<,001		<,001	<,001	0,15	0,04	0,001	<,001	<,001	0,01
V4	r	0,54	0,62	0,51	1,00	0,36	-0,19	0,42	0,58	0,47	0,52	0,52
	p-arvo	<,001	<,001	<,001		0,01	0,19	0,00	<,001	<,001	<,001	<,001
V5	r	0,13	0,54	0,56	0,36	1,00	-0,67	0,36	0,20	0,57	0,44	0,35
	p-arvo	0,36	<,001	<,001	0,01		<,001	0,01	0,17	<,001	0,002	0,01
V6	r	-0,10	-0,22	-0,21	-0,19	-0,67	1,00	0,00	-0,13	-0,27	-0,17	-0,15
	p-arvo	0,49	0,13	0,15	0,19	<,001		0,98	0,39	0,06	0,24	0,30
V7	r	0,12	0,28	0,29	0,42	0,36	0,00	1,00	0,18	0,36	0,44	0,31
	p-arvo	0,43	0,05	0,04	0,002	0,01	0,98		0,23	0,01	0,002	0,03
V8	r	0,43	0,50	0,44	0,58	0,20	-0,13	0,18	1,00	0,42	0,41	0,34
	p-arvo	0,002	<,001	0,001	<,001	0,17	0,39	0,23		0,003	0,003	0,02
V9	r	0,29	0,59	0,58	0,47	0,57	-0,27	0,36	0,42	1,00	0,68	0,48
	p-arvo	0,05	<,001	<,001	<,001	<,001	0,06	0,01	0,003		<,001	<,001
V10	r	0,25	0,65	0,46	0,52	0,44	-0,17	0,44	0,41	0,68	1,00	0,52
	p-arvo	0,08	<,001	<,001	<,001	0,002	0,24	0,002	0,003	<,001		<,001
V11	r	0,28	0,54	0,36	0,52	0,35	-0,15	0,31	0,34	0,48	0,52	1,00
	p-arvo	0,05	<,001	0,01	<,001	0,01	0,30	0,03	0,02	<,001	<,001	

Liite 2. Avointen kysymysten alateemoittelu.

Taulukko 7. Mikä taas ongelmallista? - Avoimen kysymyksen vastausten alateemoittelu.

Alateemat	Avainsanat	Mallivastauksia
Työmäärä	Työ Työllistävä Wilman kankeus Poissaolojen määrät	”Selkeydestään huolimatta osa luokanopettajista kokee muun työn ohessa raskaaksi.” ” -- Malli lisää opettajan työmäärää entisestään, sillä valmista materiaalia ei ole.” ” Poissaolomäärien rajat ovat edelleen käytännössä haasteelliset. --” ” Wilman ja mallin yhteensovittaminen on kestänyt.”
Taustasyyt	Taustasyyt Ennaltaehkäisy Oppilaiden erilaiset tilanteet	” Poissaolojen taustasyyt ovat kovin moninaiset, mikä tietenkin vaikuttaa siihen, millaisiin toimenpiteisiin poissaolojen johdosta on tarkoituksenmukaista ryhtyä. --” ” Ennaltaehkäisy. Taustalla on usein niin monia syitä --” ” Yhtenäiset toimintatavat eivät aina toimi, opiskelijoilla erilaisia tilanteita. --”
Ei mikään	Ei En Ei haasteita	” En koe haasteita” ” En ole tullut käyttäneeksi materiaaleja.” ”-- alkuopetuksessa ei ole ollut haasteita.”
Sairaus	Sairaudet Flunssat Taudit	” Poissaolorajat täyttyvät hyvin herkästi jo esimerkiksi yhden sairausjakson jälkeen.” ” Monilla on parinkin viikon flunssia -- ”
Moniammatillisuus	Muut ammattilaiset Kuraattori Muut tukitoimet	” Luokanopettaja ei saa poissaoloihin puuttumiseen konkreettista tukea muilta ammattilaisilta vaan jää yksin lähettelemään viestejä huoltajille.” ” Opettaja hoitaa kyllä omat oppilaansa, mutta vahva tuki ja muut tukitoimet (kuraattori yms.) on jo vaikeammin saavutettavissa.”
Huolta herättämättömät	Selkeät poissaolot Ei huolta Poissolojen syyt selkeät	” Selkeät ja huolta herättämättömät kirjaamiset vievät aivan turhaan työaikaa.--” ” Alakoulussa poissaolojen syyt ovat yleensä hyvin selkeitä. -- ”

Taulukko 8. ”Mitkä asiat koet kuormittavana ja/tai miksi? - Avoimen kysymyksen vastausten teemoittelu.

Alateemat	Avainsanat	Mallivastauksia
Poissaolojen seuranta	Poissaolojen seuranta Materiaalien puute	” Poissaolojen seuranta ei toimi synkassa wilman ilmoitusten kanssa ja kuormittaa siten opettajaa -- ” ” materiaalin puute - tarkat päivämäärät puuttumiseen puuttuvat ”
Yhteistyö	Kodin ja koulun yhteistyö Moniammatillinen yhteistyö	” Kodin ja koulun yhteistyö vie aikaresursssia. ” ”Kun kouluun tuleminen "ahdistaa" tai ei huvita, koulun pitäisi mielestäni tarjota psykologin palveluita, -- Niitä ei kuitenkaan ole saatavilla – ”
Turha työ	Turhat yhteydenotot kotiin Lomakkeiden täyttö	” Silloin kun poissaolojen syyt ovat selvät ja toimenpiteet on muuten sovittu, tuntuu lomakkeen täyttö melkein rankaisulta -- ” ” ”Turha” lomakkeiden täyttely tlanteissa, joissa kaikki on selkeää ja huolta ei ole. ”
Ei kuormitusta	Ei kuormittavaa	” Ei ole kuormittavaa. ” ” En koe. ”

Taulukko 9. Suositteisitko KouluKunnossa Läsnaolomallin käyttöönottoa muissa kouluissa? Miksi?

Alateemat	Avainsanat	Mallivastaukset
Kyllä	Suosittelu Kyllä Toimiva Selkeä	'' <i>kyllä, Selkeyttää työnkuvaa, kuka puuttuu poissaoloihin ja missä kohtaa''</i> '' <i>Kyllä malli tukee poissaolojen seuramisen tärkeyttä, joten suosittelisin sitä.</i> '' '' <i>Kyllä. Toimiva, yksinkertainen, selkeä.</i> ''
Ei	Ei Ilman mallia	'' <i>En suosittele, koska nykyisellään se on turha ja kankea byrokraattinen malli, joka ei ota lainkaan huomioon oppilaiden elämäntilanteiden eroja. --''</i> '' <i>Poissaoloja on tärkeää seurata. Niitä voi seurata ilman KouluKunnossa-hankettakin.</i> ''
Ehkä	En Ehkä Kehittäminen	'' <i>Suosittelen ja en. Malli kaipaa hiomista, joten jos se parantuisi, niin voisin täysin suositella''</i> '' <i>Ehkä. Kaikille oppilaille tasavertainen.</i> ''

Liite 3. Kyselylomake

Kyselylomake mukautettuna. Kyselylomake sisälsi 12 kohtaa, jotka on esitetty alla. Lomake koostui sekä strukturoiduista kysymyksistä, Likert-asteikollisista väittämistä että avoimista kysymyksistä. Mikäli vastaaja valitsi vastausvaihtoehdon *Muu, mikä?*, hän sai täydentää vastaustaan kirjallisesti.

Kyselylomakkeen aluksi oli seuraava saateteksti, sekä ylärivillä kerrottuna, että pakolliset kysymykset ovat merkittynä tähdellä (*).

KouluKunnossa-hankkeen tavoitteena on lisätä oppilaiden hyvinvointia ja sitouttamaan heitä koulunkäyntiin paremmin. Hanke tarjoaa yhtenäisiä toimintamalleja poissaoloihin puuttumiseen sekä poissaolojen ennaltaehkäisemiseen. Tämä on osa vuoden 2023 perusopetuslain 26 § muutosta, missä opetuksen järjestäjän tulee lain mukaan ennaltaehkäistä perusopetuksen oppilaan poissaoloja, seurata ja puuttua niihin suunnitelmallisesti.

Olen luokanopettajaopiskelija Mimosa Rönkä ja toteutan kyselyn osana pro gradu - tutkielmaani Turun yliopistossa. Tällä kyselyllä haluan kartoittaa opettajien näkökulmia ja mielipiteitä KouluKunnossa-hankkeen läsnäolomallin toimivuudesta. Jos sinulla herää kysymyksiä aiheeseen liittyen, voit ottaa minuun yhteyttä sähköpostitse: mimosa.i.ronka@utu.fi. En siis ole KouluKunnossa-hankkeen työntekijä.

Kysely toteutetaan niissä kunnissa ja kaupungeissa, missä KouluKunnossa-hanke on otettu käyttöön. Kyselyssä ei kysytä henkilötietoja. Tutkimuksessa noudatetaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) ohjeistusta ihmistieteellisestä tutkimuksesta. Kyselyaineisto kerätään Webropol-lomakkeella, ja aineisto säilytetään asianmukaisesti viiden vuoden ajan tietoturvalisessa Seafire-palvelussa.

Kaikki vastaukset ovat tärkeitä, kiitos etukäteen osallistumisesta.

1. Missä kunnassa/kaupungissa opetat? *

Vastausvaihtoehdot: Hanko, Inkoo, Karkkila, Lohja, Raasepori, Siuntio, Kauniainen, Vihti, Kirkkonummi, Espoo.

2. Mitä luokkaa opetat tällä hetkellä? *

Vastausvaihtoehdot olivat: 1.–2.-luokkaa, 3.–4.-luokkaa, 5.–6.-luokkaa, 7.–9.-luokkia, Olen laaja-alainen erityisopettaja, Muu, mikä?

3. Kuinka monta vuotta olet opettanut? *

Vasutausvaihtoehdot olivat: 0–3 vuotta, 4–6 vuotta, 7–10 vuotta, Muu, mikä?

4. Arvioi KouluKunnossa-hankkeen läsnäolomallia. *

KouluKunnossa-hanke tarjoaa toimintamalleja poissaolojen ennaltaehkäisemiseen sekä poissaoloihin puuttumiseen. Arvioi KouluKunnossa-läsnäolomallia omasta kokemuksestasi.

Vastaajan tuli vastata väittämiin valitsemalla sopiva vastausvaihtoehto Likert-asteikolta. Asteikko oli: 1 = täysin eri mieltä, 2 = Jokseenkin eri mieltä, 3 = Ei samaa eikä eri mieltä, 4 = Jokseenkin samaa mieltä, 5 = Täysin samaa mieltä. Väittämiä oli yhteensä 11.

Väittämät olivat: 1) Läsnäolomalli on selkeä. 2) Olen saanut apua ja tukea läsnäolomallista omaan työhöni. 3) Ymmärrän paremmin poissaolojen taustasyitä. 4) Poissaoloihin puuttuminen on selkeämpää läsnäolomallin materiaalin avulla. 5) Poissaolot ovat vähentyneet hankkeen myötä. 6) Poissaoloissa ei ole tapahtunut muutoksia. 7) Tapani puuttua poissaoloihin on muuttunut hankkeen myötä. 8) Läsnäolomallin materiaalit ovat helposti löydettävissä. 9) Koen, että läsnäolomallin materiaalin avulla minun on helpompi ennaltaehkäistä poissaoloja. 10) Läsnäolomalli on antanut minulle konkreettisia työvälineitä puuttua poissaoloihin. 11) Läsnäolomalli on antanut minulle konkreettisia työvälineitä seurata poissaoloja.

5. Mikä läsnäolomallissa on mielestäsi toimivaa ja hyvää? *

(Avoin kysymys)

6. Mikä taas mielestäsi haasteellista? *

(Avoin kysymys)

7. Arvioi KouluKunnossa-läsnäolomallin kuormittavuutta työssäsi. *

Vastausvaihtoehdot olivat: 1 = Todella kuormittavaa, 2 = Vähän kuormittavaa, 3 = Neutraali, 4 = Ei kuormittavaa, 5 = Ei lainkaan kuormittavaa.

8. Mitkä asiat koet kuormittavaksi ja/tai miksi?

(Avoin kysymys)

Seuraavaksi kyselylomakkeessa tuli teksti pohjustamaan seuraavia kysymyksiä:

Laki velvoittaa (perusopetuslaki 26 §) perusopetuksen järjestäjiä ennaltaehkäisemään poissaoloja, seuraamaan ja puuttumaan niihin suunnitelmallisesti. KouluKunnossa-hankkeen tavoitteena on helpottaa ja yhtenäistää poissaoloihin liittyviä käytänteitä eri kouluissa. KouluKunnossa-hanketta on jalkautettu vuoden 2023 syyslukukaudelta lähtien.

9. Mistä olet saanut tukea KouluKunnossa-läsnäolomallin käyttöönottoon? *

(Voit valita useamman vaihtoehdon.)

Vastausvaihtoehdot olivat: KouluKunnossa-hankkeen toimijoilta, Rehtorilta, Kollegoilta, Muualta, mistä?

10. Koetko saaneesi tarpeeksi tukea? *

Vastausvaihtoehdot olivat: Kyllä, Kaipaisin enemmän tukea, En, Muu, mikä? Kerro tarkemmin.

11. Suositteletko KouluKunnossa-läsnäolomallin käyttöönottoa muissa kouluissa?

Miksi? *

(Avoin kysymys)

12. Kiitos arvokkaista vastauksistasi!

Voit halutessasi jättää tähän kommenttisi kyselystä tai muut terveiset.

Kyselylomake päättyy.